

S Z E M L E

V.I. Lenin Műveinek Magyar Bibliográfiája. Összeállította FORGÁCS Sándorné. Bp. 1960. Kossuth Könyvkiadó. 207 l.

LENIN születésének 90. évfordulója kiválóan jó alkalom arra, hogy számba vegyük a kommunista párt és a szovjet állam megalapítójának magyar nyelven eddig megjelent műveit, és ezzel a leninizmus térhódítását hazánkban. A közel-múltban már igen hasznos tájékozódást nyerhettünk — szakemberek és nem szakemberek egyaránt — abból a bibliográfiai válogatásból, amely feldolgozta a LENIN-ről magyar nyelven megjelent tudományos és szépirodalmi munkákat. (*Lenin. Bibliográfia születésének 90. évfordulója*, Bp. 1960. Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) Ma már arról a bibliográfiai munkáról számolhatunk be, amely LENIN művei magyar nyelvű kiadásának összeállítását tűzte ki céljául. Az MSZMP Központi Bizottságának Párttörténeti Intézete ezzel a kiadványával igen nagy hiányt pótolta a magyar bibliográfiai irodalomban.

A kötet összeállítója, FORGÁCS Sándorné, arra törekedett, hogy ne maradjon ki semmi a bibliográfiából, ami a jelenlegi, vagy jövőbeni tudományos kutatás számára fontos lehet. Az 1918—1959-ig megjelent magyar nyelvű kiadásokat dolgozta föl, tudományos igényvel, jól átgondolt módszerrel. A bibliográfia első részében rendszerezte azokat a műveket, amelyek önállóan és gyűjteményes kiadásokban jelentek meg. Ide veszi még azokat a gyűjteményes kiadásokat is, amelyekben LENIN egyes műveit MARX, ENGELS, SZTÁLIN műveivel együtt adták ki. A feldolgozás a megjelenés éveinek sorrendjében történik, az egyes éveken belül a címek betűrendje szerint. Csak helyeselni lehet, hogy ebbe a fejezetbe nem került bele az 1950-től folyamatosan megjelent *Lenin Művei* 1—37 kötet tartalmi ismeretése, mert ez túlságosan megnövelte volna a bibliográfia terjedelmét. Viszont ezekről a gyűjteményes kötetekről is kapunk áttekintést, mert a második rész

igen jól használható mutatót ad, betűrendes jegyzéket az első rész tartalmi ismeretetésében felsorolt művekről, és ez a címmutató kiterjed a gyűjteményes kötetek anyagára is. A bibliográfia harmadik része a Függelék, LENIN-nek azokat a műveit, beszédeit, újságcikkeit tartalmazza, amelyek 1905—1937 közötti időben a hazai és külföldi magyar nyelvű időszakos sajtóban jelentek meg.

Látnivaló, hogy a munka felépítése alkalmas az anyag sokoldalú feltárására. Az összegyűjtött anyag rendszerezése és kivitelezése is elismerésre méltó pontossággal történt. De ezen túlmenően érdeme a bibliográfiának, hogy egyben izgalmas olvasmány is. Egy-egy Lenin-mű kiadásának adatai, a megjelenés helye és éve, példányszáma, fordítása, előszava sok tanulsággal szolgálhatnak. Megfigyelhetjük, hogy LENIN műveinek elterjedése milyen fontos tényezője hazánkban a munkásmozgalom története egyes szakaszainak. A Tanácsköztársaság alatt LENIN kisebb írásainak 10 különböző kiadása jelent meg, igen nagy példányszámban. A negyedszázados ellenforradalom idején sem szünetelt LENIN írásainak kiadása, az emigrációban élő és az itthon dolgozó kommunisták súlyos viszonyokat leküzdve terjesztették magyarul LENIN munkáit. A felszabadulás után vált lehetővé, hogy a leninizmus eszméi szabadon elterjedhessenek dolgozó népünk körében. A szűkszavú bibliográfiai adatok nyomán kibontakozó lelkesítő olvasmány miatt is hálásak lehetünk a Párttörténeti Intézetnek érdemes munkájáért.

KENYERES ÁGNES

Kóhalmi Béla : A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye. Bp. 1959, Gondolat Kiadó 258 l.

Két kiadvány jelent meg ezzel a címmel az első Magyar Tanácsköztársaság 40. évfordulóján. A második a *Forrásgyűj-*

temény alcímet viseli, és — akár az elsőt — ezt is KÓHALMI Béla professzor tette közzé, látta el bevezetéssel és jegyzetekkel.

Azt gondolom, elég csak megjegyezni, és nem szorul különösebb bizonyításra: mindenki izgalommal és már-már türelmetlenül várta ennek a két könyvnek a megjelenését. Mindenki, akinek csak egy kevéssé is, de szívügye a magyar könyvtárügy múltja, jelene és még inkább a jövője. Nem először írjuk le azt az igazságot, hogy a múlt helyes ismerete nélkül nem építhetjük jelenünket. Így van társadalmi életünk minden területén, így van ez nemzeti kultúránk, benne könyvtári törekvéseink múltjával is. KÓHALMI Béla professzor munkája a bizonyíték rá, hogy népünk történelmének, tehát könyvtárunk történelmének is milyen nagyszerű szakasza volt a Tanácsköztársaság néhány hónapos fennállása. Sokak tudatában csak az utóbbi években kezdtek tisztázódni, a maguk helyére kerülni a Tanácsköztársaság könyvtári törekvései. Az ellenforradalmi korszak művelődési és könyvtári korifeusai a válogatott rágalmak özönét szórták a Tanácsköztársaság könyvtárügyére, a könyvtárpolitika irányítóira. A könyv, a kultúra ellenségeinek kiáltották ki őket. A felszabadulás óta elsősorban DIENES László, KÓHALMI Béla és mások előadásai, tanulmányai oszlatták a ködöt, a tévhitet, de a koronát ez a két könyv tette fel erre a tevékenységre.

A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye nem forrásgyűjtemény. A kötet befejezéseként közli ugyan a Tanácsköztársaság könyvtárügyének legfontosabb dokumentumait, nevezetesen a Könyvtári Programot, az országos könyvtárügy rendezésének általános alapelveit, a könyvtárak államosításáról, az Országos Könyvtárügyi Tanács és az Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Intézet felállításáról szóló rendeletet, hogy csak a legfontosabbakat említsük. Ez a könyv történetírás a javából. Már-már szépírói tollal megírt története a Tanácsköztársaság könyvtárügyének, a résztvevőtől alig várható elfogulatlansággal és hitelességgel. (Ha nem lenne kénytelen a bibliográfiai hitelesség érdekében nevét is közölni a dokumentumoknál, azt hihetnénk, szemléltető és nem résztvevő volt.) Enélkül is tudjuk: a Tanácsköztársaság forró napjainak egyik legtevékenyebb könyvtárosa és egyben művelődéspolitikai irányítója volt KÓHALMI Béla professzor.

Bevezetőjében, amelyben meghatározza könyve célját, szintén a tudós szerénységével ír: „Az, amit az olvasó ezeken a lapokon talál, nemcsak a 19-es proletárforrada-

lom könyvtárosainak — fájdalom, gyéren — fennmaradt iratanyagában, a tervekben és rendeletekben tükröződő törekvéseknek életre keltése. És nemcsak élményanyag. Kísérlet arra, hogy a könyvtárügyet beillesse a Tanácsköztársaság gazdag szellemi életének, művelődéspolitikájának körképébe a hatalmas iramú iskolapolitika, az iskolán kívüli nevelés, a tudomány- és irodalompolitika, a művészetpolitika és a múzeumpolitika szomszédságába.”

A bátorságot ahhoz, hogy merészen tervezzünk, hogy átfogjuk a könyvtárügy egész területét, hogy kinyissuk, vagy tágabba nyissuk zárt vagy bezárkózó könyvtárak kapuit: a Magyar Tanácsköztársaság Alkotmányának 10. paragrafusából merítettük: „A Tanácsköztársaság megszűnteti a burzsoázia műveltségi kiváltságát, és megnyitja a dolgozók előtt a műveltség tényleges megszerzésének lehetőségét. . . .” Nekünk tehát könyvtári eszközökkel kellett előmozdítanunk a tényleges birtoklást, mely dolgozó népünk szellemi felszabadulását is magával hozta. E néhány lapon azt is megtalálja az olvasó, hogyan fogadta a munkásság és parasztság a műveltség magasabb fokát nyújtó kezdeményezéseket és intézkedéseket, hogyan vett részt maga ezek megalapozásában. Dolgozó népünk nagy morális győzelmét tükröző jelek voltak ezek is.”

Azt valljuk: Az írásmű akkor igazán értékes, ha az írástudó fegyelmezni tudja önmagát, ha nem néz hátra és nem sajnálja a kitépett vetést, hiszen ami maradt, az erősebb, bokrosabb lesz. A sok mondanivalóból a legfontosabbat, a maradandót mondja el KÓHALMI Béla, amikor életre kelti a dokumentumok mögött lezajló eseményeket.

A kötet első részeként a Tanácsköztársaság művelődéspolitikájáról kapunk tömör összefoglalást. Részben tájékoztató céllal, részben arról, hogyan illeszkedett bele a művelődésügy egészébe a könyvtárügy a maga sajátos eszközeivel. A kötet további tizenegy fejezetét lírai hangú visszatekintés zárja le. Aligha vállalkozhatunk ennek a „beszámolónak” részletes elemzésére. Helyet kapott a könyvtárügy — nyugodtan megfogalmazhatjuk — valamennyi kérdése és területe.

A második fejezetet azoknak a könyvtárpolitikai kérdéseknek szentelte az író, amelyekre a Tanácsköztársaság könyvtári törekvései épültek. Ezek az előzmények SZABÓ Ervinnek állítanak maradandó emléket. Ő volt a „szellemi vezér”, az európeér, aki a maga tudományterületén ismerője és értője volt kora leghaladóbb

könyvtári elveinek és gyakorlatának, amihez embersége, vonzó egyénisége, a munkásmozgalomban való részvétele, mélységes ügyszeretete, a célokért való harcban tanúsított szívóssága járult. Így volt egész ember. Ezt fogalmazza meg KÓHALMI Béla, amikor a Tanácsköztársaság előzményeiről ír: „A Szabó Ervin-i hagyomány azt jelenti, hogy a könyvtárak ügye nem választható el sem az egész ország szellemi életét irányító tudománypolitikától, sem az egész nép művelődési szintjének emelésére irányuló törekvésektől, még kevésbé valamennyi dolgozó réteg anyagi életfeltételeinek gyökeres megjavítását célzó, haladó mozgalmaktól. Pepecselés, egyletesdi-játék minden olyan könyvtári mozgalom, mely csak a könyvtári feladatokra mereszti szemét, nem látva túl a könyvtárak falán.”

Három akkor legnagyobb könyvtárunkról (Országos Széchényi Könyvtár, Egyetemi Könyvtár, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára) szólva fejti ki a szerző a Tanácsköztársaság hagyománytisztelét. Ez a hagyománytisztelét azonban nem jelentette valamiféle konzervatív elvek követését, hanem azt, hogy ezek a könyvtárak is kapcsolódjanak az egész ország könyvtárhálózatának vérkeringésébe, szülessenek újjá és vállaljanak részt a tudomány és művelődés szolgálatából. Pontosabban: az OSZK legyen valóban nemzeti könyvtár, a másik kettő pedig a kiépítendő szakkönyvtári hálózat egy-egy centruma. (Maradéktalanul máig sem valósítottuk meg!)

Nem kevésbé tanulságosak és sok vonatkozásban még magvalósítandók azok az elvi és gyakorlati problémák, amiknek kifejtésével a következő fejezetben találkozunk. Valóságos kincsestára ez könyvtártudományi irodalmunknak. Csak felsorolni is érdemes: népkönyvtárügy, vidéki könyvtárügy, a szakkönyvtári hálózat kérdései, könyv és könyvtár viszonya, a fővárosi közművelődési és üzemi hálózat kiépítése, könyvtárosképzés, bibliográfiai kérdések stb. Ennek a könyvnek ismerete nélkül aligha nyúlhatunk könyvtárügyünk mai — mind elvi, mind gyakorlati — kérdéseihöz. Elég csak a Tanácsköztársaság előtti népkönyvtárügy remek bírálótára, és a néphatalom korában követendő elv és gyakorlat megfogalmazására vagy a szakkönyvtári hálózat kiépítésének tervére utalni. KÓHALMI Béla professzor könyvének ismeretében bizonyára kevesebb hibát vétünk, kevesebbet botladoztunk volna az elmúlt 15 év alatt.

Végül annyit: e két könyv a legnagyobb hatást azzal teszi olvasójára, hogy példa-

mutató és nem utolsó sorban tudományos egységben tárgyalja a Tanácsköztársaság könyvtárügyét az egész művelődésügygel, a könyvet a könyvtárral, a könyvtárügy társadalmi szerepét a könyvtár belső szervezeti és technikai kérdéseivel.

Azzal kezdtük ismertetésünket, hogy vártuk ezt a két könyvet. Érdemes volt, mert nemcsak szép emléket állít a Magyar Tanácsköztársaság művelődéspolitikájának, hanem segíteni fogja mai munkánkat is. Reméljük, maradéktalanul sikerül most megvalósítani az akkori terveket, amelyek a szerző szavaival így hangzanak: „Szilárd alapelvekre épült, következetes könyvtárpolitika bevezetésére törekedtünk. Ezt tükrözi a sokszor idézett Könyvtárügyi Program és az alaprendelet; ezt várta főként az ország dolgozó népe és a tanács hatalom kormánya. A Program huszonegy pontjában kitézített feladatok közül hét pont feladatait megalapoztuk, vagy megoldottuk. Ez a százharminchárom napkönyvtári munkájának a mérlege.” A többi ránk vár.

KISS ISTVÁN

A budapesti munkásmozgalom negyven éve. Budapest munkásmozgalma 1919—1945. Bibliográfia. (Szerk. ZOLTÁN József). Bp. 1959, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. 3 kötet.

Hat éve már, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja KB mellett működő Marx—Engels—Lenin Intézet fiókintézei és néhány pártarchívum megkezdtek a helyi pártszervezetek történetének feldolgozását.¹ E példából kiindulva nálunk a TIT történeti szakosztálya vállalta a munkásmozgalom hagyományait gyűjtő és feldolgozó munka irányítását. Meg is beszélte egy 1954 novemberben tartott országos értekezleten a gyűjtés módszereit és a gyűjtött anyag ismertetésének, népszerűsítésének szempontjait azokkal a küldöttekkel, akik ismeretterjesztő munkájuk közben eddig is foglalkoztak ilyen gyűjtőmunkával. A TIT központi történeti szakosztálya kezdeményezésének most a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár siet példamutató munkájával segítségére. RÉRT László helyesen mutatott rá a TIT értekezleten, hogy elsősorban „nem is a levéltárak munkásmozgalmi vonatkozású anyagának történészkatatói feltárásáról van szó. Ezek az anyagok a levéltárak őrizetében biztonságban vannak, feltárásuk és felhasználásuk a munkásmozgalom tör-

¹ Voproszi Isztorii. 1954. 10. sz. — Ism. A Magyar Munkásmozg. Int. Ért. 1. 1955. 1. sz.

ténetének teljesebb megírásához csak idő kérdése”.² Valóban így van: a legfontosabb a magánkézen levő, elkallódásnak, megsemmisülésnek kitett írásos és tárgyi emlékek gyűjtése; sürgős feladat a helyi munkásmozgalom résztvevői megemlékezésének összegyűjtése. E két feladathoz gyűjtőink már hozzá is kezdtek. De éppen olyan fontos a kallódó, szinte már porladó és szétmálló nyomtatvány-emlékek, röplapok, apró brosrák, mozgalmi lapok összegyűjtése. A mozgalmi sajtó és általában a munkássajtó nem tartozott a könyvtáraink polcain — gondosan bekötve — felsorakozó folyóiratok közé, s a nyomtatványözön sokunkat tett közömbössé történelmi értékű jegyek iránt. Könyvtárainkra itt még bokros feladatok várnak, s a Szabó Ervin Könyvtárnak ez a tudós szempontú bibliográfiája — ha figyelmesen lapozzuk — sok útmutatást tartogat a valóban lényeges dokumentumok megszerzésére törekvő gyűjtők számára. Ebben a bibliográfiában bontakozik ki az az úttörő bibliográfiai munka, melyet a Szabó Ervin Könyvtár kezdett meg a *Hazánk felszabadulása* című bibliográfiával és dokumentumgyűjteménnyel, folytatott (az Országos Széchényi Könyvtárral együttműködve) a *Magyar Tanácsköztársaság röplapjai* című gyűjteménnyel és tovább visz most megjelent nagyszabású bibliográfiájával, és folytatni kíván az esztendőök óta készülő, a Főváros egész történetét felölelő, hat kötetre tervezett bibliográfiájával.

A címananyag negyven esztendő anyagának válogatása, beleértve — e korra vonatkozóan — a felszabadulás óta megjelent cikkeket, monográfiákat is. A szerkesztők lemondtak az egykorú polgári sajtó és kiadványok feldolgozásáról és csak részben dolgozták fel az 1919—1945 között megjelent szakszervezeti lapokat. A gyűjtés és válogatás irányt adó szempontja: a munkásmozgalom forradalmi szárnya és ezen belül a Kommunista Magyarországi Pártja tevékenységének felderítése, hiszen ez a párt képviselte az egész budapesti munkásosztályt. Helyes szempont ez, mert ha van szakbibliográfia, melyet előnnyel fenyeget a kétes értékű anyag, úgy a történelmi bibliográfia kétségkívül az. Kutatásunk éppen e szempont követésével mélyült el és lett iránymutatója a feldolgozó munkának is, mert gyűjtésük nagy figyelmet fordított a hazai illegális és féligillegális forrásokra, a KMP befolyása alatt működő pártokra (Magyar Szocialista

Munkáspárt 1925—1927; kultúregyesületek; szakszervezeti ellenzék; antifasiszta front), kiadványaira és a forradalmi emigráció lapjainak fővárosi anyagára. Ehhez a forrásanyaghoz csapódott az a világnézetileg vegyes (jobboldali szociáldemokrata, reformista, néha polgári sőt fasiszta) anyag is, mely kegyelmet kellett, hogy kapjon a lenini útmutatás alapján, mert *tényanyagot* tartalmazott.

Ha soravesszük egyenként az összesen 1100 lapra terjedő három kötetet, az első kötetnél tollhegyre kívánczok a megállapítás, hogy a munkásosztály helyzetével foglalkozó általános rész szinte az egész magyar munkásosztály életének és mozgalmának irodalmi forrásait adja és nem is korlátozódik a negyven esztendő történelmére. Áll ez különösen az általános, az összefoglaló munkákra és gyűjteményekre. E kötet nagy fejezetei (A munkásosztály helyzete; A KMP és befolyása alatt álló mozgalmak; Ifjúmunkások mozgalmi; Politikai elnyomás; Forradalmi megmozdulások) következetesen az 1919—1945 közötti történelmi szakasz periódusai szerint tagolódnak: 1919 augusztus — 1924 május (a fehér terror évei); 1924 június — 1929 szeptember (a kommunista irányítás alatt álló ellenzéki mozgalmak évei „Vörös szeptember”-ig); 1929 október — 1939 augusztusáig (a KMP aktivitásának évei); 1939 szeptembertől — 1945 februárig (a nyilasok elleni harc és az antifasiszta front létrehozása).

A második kötetben kapott helyet a szakszervezetek életére és a munkáskultúrára — a pártnak erre a fontos harci területére — vonatkozó forrásanyag.

A harmadik kötet Nagy-Budapest 22 kerületére elosztva nyújtja a helyi munkásmozgalom negyven évének forrásanyagát. Ez a kötet tartalmazza a három kötet gazdag mutatóit is, és erről a 74 lapról külön is érdemes beszélni, mert a mű sokoldalú használhatóságát ez a — kutató munka idejét kímélő — része a munkának példa és figyelmeztetés minden nagylegzetű bibliográfiát szerkesztő számára. Tartalmazza: 1. a felhasznált időszak sajtó jegyzékét. (Itt sajnáljuk, hogy nem közli a folyóiratok életrajzi adatait is.) 2. A névmutatót (az annotációkban előforduló neveket, másoros esteken szereplő neveket is). 3. A tárgymutatót (a mű tartalmi elrendezéséhez igazodva, kiegészítve idetartozó, de más fejezetekben előforduló adatfelvételek tételszámaival). 4. Helymutatót kerületenként, utcák, házak és intézmények, gyárak szerint is. 5. A képek jegyzékét a lapok között elhelyezett illegális röplapok hasonmásával. Ötven-

² TILKOVSKY Lóránt: *Megbeszélés a Magyar munkásmozgalmi hagyományok gyűjtéséről és népszerűsítéséről* Magy. Munkásmozg. Int. Ért. 1. 1955. 1. sz. 198—202. l.

nyolc forradalmi műalkotás képe gazdagítja a bibliográfiát.

Új erő forrása a visszaemlékezés, és ez a bibliográfia felszínre hozza a munkásmozgalom nagy hagyományait — ennek az erőnek harci eszköze lesz. Elismerés illeti a mű szerkesztőjét, ZOLTÁN Józsefet, két főmunkatársát ROZGONYINÉ PÖSCHL Arankát és REMETE Lászlót, továbbá az anyag gyűjtésében, válogatásában, a munka technikai előkészítésében résztvevő tizenöt munkatársat.

KÖHALMI BÉLA

A Magyar Tanácsköztársaság dokumentumai Szegeden. Bibliográfia. Szerk. LISZTES László. Összeáll. Munkaközösség. Szeged, 1959 (1960), Szegedi Egyetemi Könyvtár. 159 l.;

A Tanácsköztársaság 40. évfordulójára országos viszonylatban számos kiadvány jelent meg. Visszaemlékezések, rendszerező feldolgozások és dokumentumgyűjtemények egész sora látott napvilágot, idézve a történelmi napok emlékét. Ebből a feldolgozó, értékelő munkából a szegediek is kivették részüket. 1959-ben jelentek meg CSONGOR Győző, GÁL Endre, KÁLMÁN László és KRAJKÓ András munkái — hogy csak egyeseket említsünk —, amelyek az 1919. év szegedi eseményeit tárják föl és hozzák közel, a *Tanácsköztársaság Csongrád megyében* (Hódmezővásárhely 1959.) c. kiadvány pedig nagyobb egységbe vonva tárgyalja a helyi eseményeket.

Az ismertető munka ez év márciusában, kissé megkésve látott napvilágot, gazdag anyaga azonban kárpótól a — nyilván nyomdai — elmaradásért.

Ismeretes, hogy Szegeden a Tanácsköztársaság csak rövid ideig (1919. III. 22—27.), a város francia megszállásáig fejthette ki tevékenységét. A megye többi városában (Makó, Szentés, Hódmezővásárhely) április végéig működtek a direktóriumok, egyedül Csongrád tartott ki a Tanácsköztársaság bukásáig.

Mindezek ellenére meglepően nagy az az anyag, amit a Szegedi Egyetemi Könyvtár kiadásában — a Somogyi Könyvtárral közös gondozásban — megjelent lelőhely-címjegyzék föltár. Tanúskodik ez arról, hogy milyen gonddal gyűjtötték össze és őrizték meg a szegedi közgyűjtemények a „veszedelmes” anyagot.

A lelőhely-címjegyzék 3 szegedi könyvtárban (Somogyi, Egyetemi, Móra F. Múzeum) és a Szegedi Állami Levéltárban

található 690 nyomtatott dokumentum leírását tartalmazza, kiegészítve a Levéltárban hozzáférhető levéltári anyag ismeretével.

A címjegyzék 126 olyan dokumentumot is leír, amelyet az adatgyűjtés lezárásáig más kiadványban még nem publikáltak. Ezek közül 9 szegedi, 16 Csongrád (Csanád) megyei (elsősorban makói) és további 5 dél-magyarországi (a jelenlegi Bács—Kiskun és Békés megyei) nyomdában látott napvilágot. Mindezek feltehetőleg unikumok, elsősorban a szegediek, amit a város 1919. III. 27-én történt megszállása nagyon valószínűvé tesz. Ezekkel az adatokkal jelentős segítséget nyújt Szeged az Országgyűlési Könyvtár központi nyilvántartása számára is. De ezen túlmenőleg — a formai szempontok mellőzésével, de a kutatói igények csak helyeselhető előtérbehelyezésével — a könyvtári egységek leírása után a Szegedi Állami Levéltár tanácsköztársasági anyagát tárja fel a kötet, természetesen a levéltári anyagnak megfelelő csoportosításban. Ugyanakkor ez a tanulmány jellegű ismertetés a forrásanyag történeti összefüggéseinek taglalásával Szeged és a megye 1919-i történetét is felvázolja.

Formai tekintetben a címjegyzék követi az Országgyűlési Könyvtár úttörő kiadványának beosztását, elkülönítve a Tanácsköztársaság előtti első kommunista dokumentumokat (ezeknek száma mindössze 38) az 1919. III. 21-ike után megjelentektől. A további felosztás — Könyvek, brosúrák és egyéb önálló kiadványok; Röpiratok; Hivatalos kiadványok; Periódikák; Röplapok; Művészi- és egyéb plakátok — dokumentumfajták szerint jól tagolja az anyagot, csupán a Röpiratok külön csoportosítása nem látszik indokoltnak.

Négyféle mutató hivatott segíteni az eligazodásban. Meg kell említeni, hogy ahol erre szükség volt, annotációkat fűztek az egyes kiadványok leírásához.

SCHNELLER KÁROLY

Magyar sportbibliográfiai törekvések. A magyar sportirodalom a XIX. század második felében elég nehezen indult meg, akkor, amikor a nyugati államokban, Németországban, Angliában a szakirodalom már igen magas fokon állt. Sportirodalmunk visszamaradásánál is nagyobbak a hiányok a bibliográfiai feldolgozás terén. Míg a külföldi államok sportirodalmának bibliográfiai feldolgozása már a XIX.

század végén és a XX. század elején erős ütemben megindult,¹ addig hazánkban először az 1920-as évek végén BÉLY Miklós, a Testnevelési Főiskola tanára látta meg a magyar sportkapcsolatú „könyvek, röpiratok, különnyomatok, folyóiratok, szabálykönyvek és almanachok” bibliográfiai összeállításának fontosságát és e művek annotált ismertetésének szükségességét. BÉLY Miklós *Gimnasztika a kozmetika szolgálatában* című műve 1929-ben jelent meg, mint a Testnevelés—Sport Könyvtárának 1. száma. Sportbibliográfiáját 1929 októberében óhajtotta megjelentetni a Testnevelés-Sport Könyvtárának 2. számaként, azonban az sem a sorozatban, sem később máshol sem jelent meg. BÉLY Miklósnál érdeklődtem sportbibliográfiájának kéziratát után, annak azonban az idők folyamán teljesen nyoma veszett. Így tehát az első magyar sportbibliográfiai törekvést nem kísérte siker. BÉLY Miklós készülő munkájáról még a következő utalást találtam: „Testnevelés-Sport Könyvtára” címmel új vállalat indult meg, amelynek első száma BÉLY Miklós tollából *Gimnasztika a kozmetika szolgálatában* című értekezést hozza. A második szám ugyancsak BÉLYTől „A testnevelés és sportok magyar irodalmának bibliográfiája és tartalmi ismertetése” címmel fog megjelenni.”² Érdekes lenne megtudni, miért nem jelent meg BÉLY Miklós munkája, amikor a fent idézett *Gimnasztika a kozmetika szolgálatában* c. műben már a megrendelő lapot is kibocsátották?

SZUKOVÁTHY Imre, a Testnevelési Főiskola volt igazgatója 1936-ban ismét felveti a sportbibliográfia kérdését: *Néhány adat a sportbibliográfia történetéhez*³ című tanulmányában. SZUKOVÁTHY felhívja a figyelmet erre a nagy jelentőségű és eddig még eredmény nélkül maradt kérdésre. Munkájában megemlíti a legkiválóbb sporttörténeti és bibliográfiai könyveket (78 tétel), ezekből azonban csak három magyar nyelvű.⁴ SZUKOVÁTHY bibliográfiája tulajdonképpen 14 oldalra terjedő ajánló könyvészet.

Említésre érdemes MISÁNGYI Ottó közleménye a *Testnevelés* című folyóiratban: *Sportirodalmi értékek. A m. kir. Testnevelési Főiskola múzeumának könyvritkaságai.*⁵

Ez a kis ismertetés a Testnevelési Főiskola könyvtárának érdekességeit, ritkaságait, hármas csoportosításban sorakoztatja fel:

- a) A könyvek kiadásának időrendi jegyzéke.
- b) A könyvek jegyzéke a szerzők neveszerint.
- c) A könyvek jegyzéke címek szerint.

A szerző ezen az osztályozáson belül hat szakot különböztet meg: 1. Általános testnevelés. 2. Atlétika. 3. Birkózás. 4. Torna. 4/a. Német torna-dalkönyvek. 5. Uszás. 6. Vívás. A Misángyi-féle jegyzékben a könyvek legnagyobb része német nyelvű, azonban magyar és angol nyelvű is szép számmal található.

MISÁNGYI Ottó a *Testnevelés* 1944-i évfolyamában ismét foglalkozik a bibliográfiát érdeklő kérdésekkel. A Testnevelési Főiskola könyvtárának anyagával kapcsolatban: *Testnevelési Főiskolánk szakkönyvtárának jegyzéke*⁶ címmel 1944. májustól októberig 6 közleményben ismerteti a TF. könyvtárának címjegyzékét. A felállított 19 szakcsoportból csak az első hármat közölhette: I. Általános testnevelés. II. Atlétika. III. Iskolai játékok. A szakosztályozáson belül nyelvek szerint osztotta fel: 1. magyar, 2. német, 3. angol, 4. egyéb nyelvek. 1944 novemberében a második világháború sajnálatosan megakadályozta a közlemény folytatását.

Az első eredményes bibliográfiai gyűjtés MOLNÁR Zoltán nevéhez fűződik, aki 1955-ben a Testnevelési Tudományos Tanácstól kapott megbízást arra, hogy összeállítsa a magyar sportirodalom bibliográfiáját. Négy kötetre tervezett munkájából egyelőre csak az első rész készült el. *Magyar sportkönyv és folyóiratok közlemény bibliográfia 1945—1954* a címe az 1958. év végén megjelent kötetnek. Az 1967 adatot tartalmazó munka 1/3 részben könyv- és 2/3 részben cikkeimanyagot nyújt. A szerző bibliográfiai munkálatairól összefoglalóan beszámolt a *Sport és Tudomány*-ban: *Sportirodalmunk fejlődésének főbb irányvonalai* címmel. A Testnevelési Tudományos Tanács sokszorosította hozta nyilvánosságra MOLNÁR Zoltán munkáját, hogy néhány év múlva könyvalakban a teljes magyar sportbibliográfiát adják ki. Annak ellenére, hogy MOLNÁR Zoltán könyvészetét még sok kívánni valót hagy maga után — ha mint a félévszázados elmaradás pótlását tekintjük — mégis jelentős előrehaladást jelent.

KOZOCSA ISTVÁN

¹ GULYÁS Pál: *A bibliográfia kézikönyve*. Bevezetés a könyvészetbe. 2. köt. Bp. 1942. Orsz. Széchenyi Könyvtár. 321—322. l.

² *Testnevelés*. 1929. 8—9. sz. 609. l.

³ Kiny. a *Testnevelés* 10—11. sz.-ből.

⁴ MEZŐ Ferenc: *Az olimpiai játékok története*. Bp. 1929. — SIKLÓSSY László: *A magyar sport ezer éve*. Bp. 1927, 1928, 1929. — MISÁNGYI Ottó: *Az újkori atletika története*. Bp. 1932.

⁵ *Testnevelés*. 1943. 1. sz. 57—71. l.

⁶ *Testnevelés*. 1944. 1., 5. sz. 435—446. l. — 2. 6. z. 522—530. l. — 3. 7. sz. 604—611. l. — 4. 8. sz. 686—699. l. — 5. 9. sz. 783—796. l. — 6. 10. sz. 866—876. l.

⁷ *Sport és Tudomány*. 1958. 4. sz. 23. l.

Kozocsa Sándor: A magyar irodalom bibliográfiája 1955. Bp. 1959, Gondolat Könyvkiadó. 333 l.

Irodalmi életünk érdekesítő dokumentuma Kozocsa Sándor évről évre megjelenő bibliográfiája. Egy irodalom vitáltságának alighanem ez a legmeggyőzőbb képe: a művek és reflexióik, a dátumok, amelyek elindítják az emlékezést, s a kutatás eredménye, amely itt láncszemként beilleszkedik a nemzeti műveltség materiájába. Pár éve elmaradt ez a könyv, s könyvtárosok tudják legjobban, mennyire hiányzott, hányan keresték és sürgették Kozocsa gyűjteményét. Ez a most megjelent kötet az 1955. évi irodalmi termést és annak visszhangját mutatja be. Melkkora munkát kell tisztelnünk a háromszáz oldal adatai mögött? 87 újságot és folyóiratot dolgozott fel Kozocsa Sándor és két fia, s kerekén 1600 írói mű köre fonódó nevet bontottak ki az esztendő anyagából. Ez így számszerűen tekintélyes és egyúttal kevés.

A Kozocsa-bibliográfiák ugyanis csupán a magyarországi magyar irodalmi műveket és kommentárjaikat foglalják egybe. Évről évre elsikkad jórészt teljesen a szomszéd országok magyar irodalma és irodalmi publicisztikája, s a távolabbi országoké hasonlóképpen. Így például ebben a kötetben alig pár adat bizonyítja a romániai magyar könyv életét, mindössze néhány címszóból derül ki a csehszlovákiai magyar irodalmi élet, s egy mesekönyv révén tudatosul bennünk, hogy van magyar könyvtetés a mai Ungváron is, tehát a Szovjetunióban, de Jugoszláviát s a nyugati országokat már véletlenül sem találjuk a magyar könyv megjelenési helyei között. Pedigha az irodalom állapot, a bibliográfia ennek az állapotnak kutató és rögzítő igénye. Nem könnyű feladat, de, ahogy elvileg lehetetlen megkerülni, szükségszerűen megvalósítható a gyakorlatban is. Ha a véletlenül hozzánk érkező külföldi magyar könyveket tudjuk regisztrálni, megtehetjük ezt tervszerűen az egész magyar anyaggal. A magyar irodalom bibliográfiájának ez a feladata. A legtermészetesebb feladat ez a mi számunkra, annál inkább, mivel magyar bibliográfiát szomszédainknál sehol sem készítenek.

Az 1955. évi irodalmi élet jellegéről a könyv általános része szól. Majdnem száz oldal, s igen differenciált felosztásban. Szembetűnő a művelődéstörténeti szemlélőnek összeálló képen a könyvkiadásról és könyvterjesztésről szóló gazdag reflexív anyag, a sajtó általános kérdéseiről szóló gyér s többnyire a szakajtóra korlátozott matéria. Itt derül ki, hogy nyelvünk,

továbbá a stílus és helyesírás kérdéseiről is csak szakemberek írnak egymásnak, újság és folyóirat alig foglalkozik ezekkel a fontos kérdésekkel. Valamivel élénkebb és általánosabb volt az érdeklődés 1955-ben irodalmunk általános jellegű problémái iránt, s nagyon eleven és vibráló skálájú a színházi élet. Mennyiségre nézve is a színház váltja ki nálunk a legtöbb reflexiót az irodalom síkján.

Természetesen a legérdekesebb Kozocsa bibliográfiájának személyi fejezete: kinek a művei jelentek meg, s minő visszhangot váltottak ki egy esztendő magyar sajtójából. A bibliográfia a mennyiséggel minősít, összefogja az irodalmi érdeklődés szálaait. Itt szabálynak számít, hogy a legnagyobb visszhangot az kelti, akinek éppen évfordulója van. Jönnek az ünnepi cikkek, megemlékezések, s ezzel megduzzad az érdeklődés az író körül. Ezért állapíthatjuk meg, hogy 1955-ben, születésének ötvenedik évfordulóján, rendkívüli fény esik JÓZSEF Attilára. Megjelennek a művei öt kötetben, közzéteszik két kiadatlan versét, két folyóirat is közöl ismeretlen levelet a költőtől, napvilágot lát 154 tanulmány és cikk róla, s 81 beszámoló a JÓZSEF Attila-ünnepségekről, kiállításokról s emlékestekről. Ez valóban nagyszerű, s országos hatásra vall. De nemcsak a modern költő, a szocializmus poétája részeseül ily tiszteletben. VÖRÖSMARTY Mihály halálának századik évfordulója ugyancsak jelentékeny megemlékezéseket váltott ki irodalmi közvéleményünkben. Megjelentek a nagy romantikus költő összes versei, összes drámái, válogatott költeményeinek kiadása s külön meg a *Csongor és Tünde*. A költőről 159 tanulmány, cikk s méltatás forgott a magyar sajtóban, s 38 újságbeszámoló mondotta el, hogyan ünnepelte az ország VÖRÖSMARTY-t. Ezek igazán megnyugtató adatok, s ilyesmihez csak ilyen gondosan összeállított bibliográfiában jutunk hozzá.

Érdemes itt nézelődni s összeszámolni más adatokat is. Ady például évforduló nélkül is élő irodalmi jelenség a javából, verseivel szemmel láthatóan nem tud betelni a hatalmas olvasótábor, életművét monográfiák, tanulmányok, kortársi visszaemlékezések övezik. Ugyanakkor alig keltett visszhangot ARANY, holott 1955-ben megjelent összes verseinek köteté, s külön-külön kötetben a *Toldi* meg a balladák. Az ARANY-reflexiók (18 cikk és 3 újsághír) többnyire irodalomtörténeti adatközlések. Észrevétlenül jelent meg új kiadásban ARANY László kitűnő műve, *A délibábok hőse*, senki sem reagált rá. Majdnem hasonló sorsa volt BABITSnak is, igaz

annak kötete sem jelent meg. CSOKONAI halálának 150. évfordulójára számbajövő méltatásban részesült, s érdekes jelenség, hogy főleg a vidéki lapok és folyóiratok révén (Debrecen!), ami igen egészséges jelenség, mert jele annak, hogy egy klasztrikusunk mennyire ott él szűkebb pátriájában. JÓKAI is megelégedett arcvonásokkal él köztünk, hasonlóképpen KATONA József és MADÁCH is. Szembetűnő, hogy MIKSZÁTH, akinek tizenhét műve jelent meg 1955-ben, tehát minden magyar író felülmúló mennyiségben, alig kapott visszhangot; úgy tűnik fel, csak olvassák, nem méltatják. MÓRICZNAK majdnem annyi műve jelent meg, mint MIKSZÁTHNAK, de a MÓRICZ-életmű igen változatos, élénk reflexiókat váltott ki mind a pesti, mind a vidéki sajtóban. A PETŐFI-irodalom is rendkívül érdekes dokumentuma a nagy költő együttlétének nemzetével (öt saját kötete, ötvennél több könyv és cikk róla, 15 újságközlemény); mindez évforduló nélkül. Feltűnően kevés ismertetést kaptak az élő írók művei, annál többet írtak az élő írók filmjeiről és színműveiről.

Kozocsa Sándor bibliográfiája alkalmas ad ilyen tünődésekre. Az áttekinthető, könnyen irányító adatgyűjtemény gondos korrektúrával készült.

SZALATNAI REZSŐ

Péczy Piroksa: A keszthelyi Festetics kastély és belső berendezése. Bp. 1958, Múzeumok Központi Propaganda Irodája. 90 l.

A magyar könyvtártörténeti irodalom — sajnos — rendkívül szegénynek mondható. A könyvtár történetével foglalkozó kutató vagy érdeklődő olvasó azonban gyakran más helyeken talál kérdéseire feleletet.

Ez történt ebben az esetben is, PÉCZY Piroksa kitűnő, alapos, nagy szorgalommal és hozzáértéssel készült tanulmánya történetesen nem elsősorban a könyvtárosok számára íródott, azonban ők is, akárcsak az irodalomtörténészek és muzeológusok, igen sok értékes utalásra bukkanhatnak művében.

A könyvtár története 1793-ban kezdődött el, amikor a művészet és irodalombarát FÉSTETICS György 4600 „font súlyú” könyvet szállítatott át a sági kastélyból Keszthelyre. Rohamosan gyarapodott a könyvtára, a Pesten szinte hetenként vásárolt könyvekkel és a kor írói által küldött tiszteletpéldányokkal. FÉSTETICS élete végéig megőrizte irodalompartoló tevékenységét. Az ő nevéhez fűződik pl. ÁNYOS Pál

költeményeinek kiadása is 1803-ban, 25-napos bécsi tartózkodása alatt 20 forintot adományozott MÁRTON Ferencnek a *Magyar lexicon* érdemes szerzőjének, Csokonainak 100 Ft. tiszteletdíjat utalt ki. A mai könyvtár épületének felépítése 1799-ben, a kastély legnagyobb arányú időszerűségekor történt. A könyvtár a barokk stílusban épült kastély déli szárnyát foglalja el egy emelet magasságban. Ma is a XVIII. századi főuri teremkönyvtárak levegője árad a látogató felé.

A szerző a belső berendezési tárgyakról számos leltárt közöl, ezek előbbé, szemléletesebbé teszik a munkát, eleven leírásokat olvasva szinte magunk előtt látjuk a XVIII—XIX. századi kastély életét. Ezt a könyvtár történetének további fejezetével, különösen könyvleltárának adataival, egyes kötetek leírásával teljesebbé lehetett volna tenni. A könyvek számának, jellegének, valamint a könyvtári rendszernek az ismeretése nemcsak a könyvtárosok számára lett volna hasznos.

A mű fő értéke a belső berendezési tárgyak aprólékos és pontos felsorolása, illetve ismertetése. De nem maradt meg a száraz stílustörténeti leírásnál, hanem szinte „berendezte” az olvasó számára a kastélyt, ezáltal mintegy használatban mutatva meg a berendezési tárgyakat. Megelevenítette őket, és segítségükkel nemcsak a bútorokat ismerhettük meg, hanem a kastély lakóinak életébe is bepillanthattunk.

LAKATOS ÉVA

Szovjet bibliográfiák a munkatermelékenységek alakulásáról.*

Az elmúlt években mind nagyobb számban jelennek meg cikkek, könyvek, tanulmányok a munkatermelékenység, az önköltség és az önálló gazdaságos elszámolás kérdéseiről. Ennek megfelelően a különböző országokban egyre jobban előtérbe kerülnek ezek a kérdések bibliográfiai-tájékoztatói szempontból is. Különösen a munkatermelékenység irodalmát dolgozzák

* *Problemy proizvoditel'noszti truda, szebesztvoimoszti i hozraszeseta v promislenoszti SzSzSzR poszte Velikoj Otecsestvvennoj Vojny. Bibliograficeszkij ukazatel' knig i zszurnal'nuh sztatej za 1945—1957 gg.* Fundamental'naja Biblioteka Obscesztvennuh Nauk Akademii Nauk SzSzSzR. Szoszt.: Sz. Sz. FILIPPOVA, Red.: E. V. BAZSANOVA. Moskva, 1959. Izd. Akad. Nauk. 347. l.

Problemy proizvoditel'noszti truda i szebesztvoimoszti produkcii v szel'szkom hozajsztve SzSzSzR poszte Velikoj Otecsestvvennoj Vojny. Bibliograficeszkij ukazatel' knig i zszurnal'nuh sztatej za 1945—1957 gg. Fundamental'naja Biblioteka Obscesztvennuh Nauk Akademii Nauk SzSzSzR. Szoszt.: E. V. BAZSANOVA, Red.: V. L. CSOLGANSZKAJA. Moskva, 1959. Izd. Akad. Nauk. 160. l.

fel bibliográfiailag mind több kiadványban. Ilyenek például a *Productivité. Bibliographie analytique* (Paris. 190 p.), amely a Documentation Economique című francia folyóirat külön számaként jelent meg 1955-ben (ismertetést l. a Közgazd. Szle. 1956. 7—8. számában); *Proizvoditel'noszt' truda i duti ee povüsenija* (Leningrad. 91 l.), amelyet a leningrádi Szaltükov-Sesedrin Könyvtár közgazdasági ajánló bibliográfiai sorozatának 10. számaként adtak ki 1958-ban (ismertetést l. a Magy. Könyvszle. 1960. l. számban); 1959-ben az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének Könyvtára *Bibliográfia a munkatermelékenység kérdéseiről* (110 l.) címmel adta közre az utóbbi 2—3 év válogatott nemzetközi és magyar irodalmának címeit.

A már eddig is jelentős munkatermelékenységi bibliográfiai irodalom tovább gazdagodott a Szovjetunióban 1959-ben az Akadémiai Kiadó által megjelentetett két bibliográfiával, amelyek közül az egyik az iparra, a másik a mezőgazdaságra vonatkozó 1945—1957-ben megjelent szovjet könyveket, folyóiratcikkeket, valamint diszsertációkat dolgozza fel. A bibliográfiákat a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Társadalomtudományi Alapkönyvtára állította össze.

Az ipari vonatkozású kötet közel 3000 tételt tartalmaz, 5 fejezetre és számos alfejezetre tagolódik. Ez a nagy mennyiségű címanyag lehetővé és szükségessé is teszi a részletes tagolást. A munkatermelékenység növelése a Szovjetunió iparában című fejezet például csaknem 1000 tétellel áll. Ebben a fejezetben az elméleti, statisztikai, tervmetodikai részek után következnek az egyes ágazatokra vonatkozó irodalom, az ágazatokon belül pedig még további alfejezetekre oszlik az anyag. Az ipari termékek önköltsége című fejezet közel 1000 tétele hasonló részletességgel tárja fel az irodalmat.

A mezőgazdasági irodalmat feldolgozó kötet, miután a mezőgazdasági munkatermelékenység és önköltség alakulásának kérdéscível lényegesen kevesebb irodalom foglalkozik, mindössze 1274 tételt tartalmaz. A kötet szerkezete, felosztása lényegében megegyezik az előző kötetével.

Mindkét bibliográfiát a szerzők, szerkesztők, recenzorok névmutatója egészíti ki.

A tételek egy része annotált. *Figyelemre méltó az annotálás tartalmi módszere.* Az annotációk megjelölik az üzemet, gyárat, ahol a cikkek, vagy a könyvek *anyagát gyűjtötték*, valamint felhívják a figyelmet a művekről olvasható *recenziókra, ismertetésekre, vitákra.* A statisztikai kiadványoknál

az annotációk megjelölik a vonatkozó táblázatokat, feltüntetve az oldalszámot. Ugyanezt az eljárást követi a szerkesztő az általános közgazdasági irodalom, valamint a párt- és kormányhatározatok feltérnyésénél is. Mindezek igen hasznosak a kutatók számára, akik ily módon nemcsak a művekről szereznek tudomást, hanem a művek létrejöttének körülményeiről, forrásairól, a művek értékeléséről, használhatóságáról saját munkájukban stb.

A bibliográfiai csak a szovjet szerzők publikációit dolgozzák fel — és ez a tény használhatóságukat természetesen korlátozza, ebből következik viszont az az előnyük, hogy a vonatkozó szovjet irodalmat nagy mélységben és részletességgel tárják fel, ami nem volna lehetséges nemzetközi anyagfeldolgozás esetén.

A bibliográfiai szerkesztési hiányossága, hogy nem közlik a feldolgozott folyóiratok jegyzékét, így a címfelvételek rövidített folyóiratcímei esetleg félreértésekre adhatnak okot és meglehezítik a bibliográfiai azonosítást.

A két kötet nyomdai előállítás, tipografizálása gondos munka.

DOBOS RÓZSA

Pecsat' SzSzsZR za szorok let. 1917—1957.

Sztatiszticeszkie materialü. (A Szovjetunió sajtója az 1917—1957-ig terjedő 40 év alatt.) Moszkva, 1957, Miniszterstvo Kul'turü SzSzsZR-Glavizdat. Vszeszozujnaja Knizsnaja Palata, 143 l., 7 színes t.

A Szovjetunió Művelődésügyi Minisztériumának Kiadói Főigazgatósága és az Össz-szövetségi Könyvkamara a tárgyalt kiadványban összefoglaló statisztikai képet ad az ország sajtótermelésének 40 év alatti fejlődéséről. Ez a sajtóstatistika híven tükrözi azt a történelmi jelentőségű átalakulást, ami a Szovjetunió társadalmi és gazdasági életében 1917-től 1957-ig végbe ment. A forradalmi átalakulás fő szakaszai — az ország szocialista iparosítása, a mezőgazdaság kollektivizálása, a kulturális forradalom győztes megvívása és egy új típusú szocialista társadalom felépítése — szemléltetően mutatják a sajtó óriási szerepét a dolgozók országépítő erőfeszítéseiben. A szovjet sajtó merőben más célokat szolgál, mint a forradalom előtti Oroszország sajtója. A cári Oroszországban közreadott, úgynevezett „nemzeti kiadványok” túlnyomórészt valláserkölesi, monarchikus és sovinszta publikációk voltak. A cenzura könyörtelenül elnyomott minden demokratikus sajtómegnyilvánulást, és a klasszikus orosz és világirodalom is csak az értelmi-

ség számára volt elérhető. E téren döntő változást jelentett a nép hatalomra jutása: a sajtó az egész nép tulajdonává lett.

A 70 statisztikai táblázatból álló beszámoló a bennük foglalt statisztikai számokból levonható tartalmi analízis előzi meg. A kiadvány összeállítói az elmúlt időszakot két fő időszakra, — 1918—1945 és 1946—1956 — osztják és ezeken belül először a könyvtermés fejlődését tárgyalják műfajonként, majd a folyóiratok és egyéb folytatólagos kiadványok, illetve a hírlapok kiadásának elemzését adják jól áttekinthető összefoglalásban.

Az oroszországi és a szovjet sajtótermelés összehasonlításának bázisául az 1913. évi statisztikai adatokat veszik.

1956-ban a Szovjetunióban 59 500 könyvet adtak ki 1107,5 millió példányban; ez annyit jelent, hogy a könyvek száma 1913-hoz képest majdnem megkétszereződött, a példányszám pedig több mint 11-szeresére emelkedett.

A szovjet sajtó hatalmas méretű fejlődését világosan mutatja, hogy míg 1913-ban 100 főre mindössze 62 könyvpéldány jutott, a könyvek átlagos példányszáma 3300 volt, 1956-ban az átlagos példányszám eléri a 18 600-at, a 100 főre jutó példányszám pedig 550-nel egyenlő. Döntő fejlődés van különösen a műszaki, ipari és mezőgazdasági könyvek kiadásának alakulásában. Míg 1913-ban a műszaki, ipari és mezőgazdasági művek száma a könyvek összmennyiségének csupán 7,3 %-a, 1956-ban az ilyen jellegű kiadványok részesedése az össztermésben 46%-ot tesz ki.

Az ország gazdasági életének rohamos fejlődése nagymértékben megnövelte a szakemberek iránti szükségletet. Jelentős emelkedést mutat tehát az oktatási- és tankönyvirodalom termelése. 1913-ban a tankönyvek az összes könyvek termelésében 8%-ot foglaltak el, ma pedig 25 %-kal részesednek.

A könyvek mellett rendkívül nagy szerep jut a folyóiratoknak és a hírlapoknak. 1913-ban Oroszország területén 1472 folyóirat jellegű kiadvány látott napvilágot; példányszámuk csekély, tematikájuk szerfelett változatos, ami azt mutatja, hogy csak szűkkörű érdeklődésre számíthattak. 1956-ban a Szovjetunióban több mint 2500 folyóiratot, időszaki gyűjteményt és bulletint adtak közre, esetenként több mint 28 millió példányban. E folyóiratok között hét olyan lap van, amelyeknek egyszeri példányszáma meghaladja a félmilliót, 40 folyóiratot pedig több mint 100 000 példányban nyomnak.

1913-ban Oroszországban 1055 hírlap jelent meg, 3,3 millió példányban. 1956-ban

a Szovjetunióban a hírlapok száma elérte a 7500-at, ami több mint hétszerese az 1913. évi mennyiségnek. Míg Oroszországban 1000 főre mindössze 21 hírlap-példány jutott, 1956-ban 1000 főre 267 hírlap-példány esett.

A fenti, általánosan jellemző mutatószámok közlése után részletesebb elemzést kapunk az 1918—1927-ig terjedő időszak szovjet sajtójára vonatkozóan.

A háború után létrejött fiatal szovjet könyvkiadók nagy példányszámban kezdtek közreadni a marxista—leninista klasszikusok műveit. Ugyanakkor a Művelődésügyi Népbiztosság Kiadói Osztálya olcsó népszerű kiadásokban jelentette meg az orosz szépirodalom klasszikusainak alkotásait. A külföldi írók műveinek népszerűsítésére külön könyvkiadó létesült Vszemirnaja literatura (Világirodalom) név alatt. 1919-ben létrehozhatták az Állami Kiadót, amelynek — közvetlen könyvkiadói tevékenységén kívül — az volt a fő feladata, hogy országosan szabályozza a könyvkiadás ügyét. Az Állami Kiadó megkezdte annak az agitációs és propaganda, illetve ismeretterjesztő irodalomnak a kiadását, amely a proletár ideológia szempontjából tárgyalja a tényeket és eseményeket. 1921-ben a tankönyvek kiadásával is megbízták. 1922—1925 között a központi könyvkiadók mellett nemzetiségi könyvkiadók létesülnek. Az 1927. év végén a Szovjetunióban már 61-féle nyelven adnak ki sajtótermékeket. A Szovjetunió népeinek nyelvén írott könyvek összpeldányszáma — az orosz nyelvűek nélkül — 31,6 millió példány, ami az 1913. évi mennyiségnek hétszerese.

1925-ben megkezdték *Lenin Összes Művei* 2. és 3. kiadásának közreadását. Jelentősen fellendült a tudományos könyvek kiadása. Hatalmas mennyiségi és minőségi fejlődést mutat a szépirodalmi könyvek termése; ezek már az új típusú embert ábrázolják. 1922-ben, illetve 1923-ban indulnak az első társadalmi-politikai és szépirodalmi lapok, 1925-ben jelenik meg első ízben a mai *Kommuniszt* elődje a *Bol'sevik*, és 1926-ban a *Znanie-Szila* című ismeretterjesztő folyóirat.

A szovjet sajtó fejlődésének igen jelentős szakasza az 1928-tól 1937-ig terjedő évtized. A népgazdaság helyreállítása után ekkor kezdtek meg a szocialista gazdaság alapjainak lerakását, az ország iparosítását és a mezőgazdaság kollektivizálását. Az első helyen a társadalmi-politikai, az ipari és műszaki, illetve a mezőgazdasági könyvek kiadása áll. A műszaki irodalom példányszáma az 1913. évinek 66-szorosára emelkedett. A mezőgazdaság kollektivi-

zálásával kapcsolatban több mint 400 millió példányban adtak közre a mezőgazdaság egyes ágaival foglalkozó könyveket.

Hasonló gyors ütemben fejlődött az öt-éves tervben az időszaki sajtó is.

A dolgozók kommunista szellemben való nevelése érdekében nagy arányban folyt a társadalmi-politikai irodalomkiadása. 1937-ben 295 millió példányban adtak ki ilyen irodalmat.

Az 1928-tól 1937-ig terjedő időszakban igen kedvezően alakult a szépirodalom kiadása. 1937-ben például összesen 101,5 millió példányban adtak ki szépirodalmi műveket.

A könyveknél is nagyobb fellendülést mutat a hírlapkiadás. 1934-ben 10 700-féle hírlapot jelentettek meg. Ebből a járási lapok száma kb. 3400.

Az 1938-tól 1940-ig terjedő időszakban, tehát a harmadik ötéves terv idején, még tovább emelkedett a kiadványtermés. Ezekben az években átlagosan 43 500 könyvet adtak ki, 625 millió példányban. A háború előtti években a Szovjetunióban összesen 170 kiadó működött. A népgazdaság, a tudomány és a kultúra minden ágának saját szakfolyóirata volt.

A szovjet sajtó az 1946—56. években.
A háború befejezése után az ország figyelemre a népgazdaság helyreállítására irányult. Kiszélesítették a kiadók anyagi és technikai bázisát. A kiadók tevékenysége főleg a nagy tömegben megjelenő politikai brosúrák, általános- és középiskolai tankönyvek, valamint szépirodalmi művek közreadására irányult.

Évről-évre nő a külföldi nyelvekről fordított könyvek száma. 1946-tól 1956-ig pl. kb. 9000, idegen nyelvről fordított könyvet adtak ki, 353 millió példányban. Csúspán 1956-ban 1584 könyvet fordítottak, 38 különféle nyelvről, 93 millió példányban.

A társadalmi-politikai és társadalmi-gazdasági irodalom kiadásában tekintélyes helyet foglalnak el a marx-lenini tudomány alapítóinak művei. MARX és ENGELS munkáit 68 nyelven adták ki, több mint 70 millió példányban. 1946-ban felújították *Lenin Művei* 4. kiadásának közreboocsátását. 1952—1957 között több mint 50 nyelven és több mint 168 millió példányban jelentek meg könyvek és brosúrák a XIX. és a XX. pártkongresszussal kapcsolatban.

Tankönyvek kiadása. 1956-ban 70%-kal több az általános és középiskolai tankönyvek példányszáma, mint 1940-ben. Egy-egy tanulóra átlag több mint 7 tankönyv esik. A Szovjetunióban 59 nemzeti-ségi és 12 egyéb idegen nyelven adnak ki tankönyveket.

Tudományos irodalom. A szovjet tudomány nagyarányú fejlődésének ragyogó bizonyítéka a tudományos irodalom kiadásának szüntelen emelkedése: A háború utáni években a Tudományos Akadémia Kiadója 22,6 millió példányban adott ki könyveket. A tudományos irodalom terén fontos helyet foglalnak el az ismeretterjesztő könyvek és brosúrák.

Szépirodalom. 1946-ban a kiadott szépirodalmi művek példányszáma elérte a 339 milliót, és ezzel 21-szeresen meghaladta az 1913. évi termést. Az 1956-ban közreadott szépirodalmi alkotásokon a klasszikus orosz és szovjet írók, 55 nemzetiségi író és 45 külföldi ország fordításban megjelent szépirodalmi művei szótznak.

Folyóiratok és egyéb időszaki kiadványok. 1943-ban mindössze 350 folyóirat jellegű kiadvány jelenik meg az országban, mintegy 56,3 millió példányban. 1956-ban azonban már jelentősen meghaladták a háború előtti színvonalat.

A folyóirat jellegű kiadványok sorában jelentős helyet foglalnak el a bulletinek. Ezek hivatalos dokumentációs és tájékoztató jellegű kiadványok, melyek az összes folyóiratoknak 24%-ával egyenlők.

Még szembeötlőbb a periodika-kiadás fejlődése a szövetséges és autonóm köztársaságokban. Már 1913-ban a Szovjetunióban 109 folyóiratot és egyéb folytatólagos kiadványt adtak ki, 28-féle nyelven — az oroszon kívül —, és ezek között mindössze 14 íródott a Szovjetunió nemzetiségeinek nyelvén, 1956-ban már 55-féle idegen nyelven jelentek meg folyóiratok, köztük 41 a Szovjetunió népeinek nyelvén.

Igen szemléltető a hírlapkiadás alakulása. 1946-ban 7039 lapot jelentettek meg.

Ma összesen 81 különféle nyelven jelennek meg hírlapok, köztük 20 lap olyan népnek a nyelvén, melynek a forradalomig nem is volt saját abécéje és irodalma.

A táblázatos rész fő csoportjai: könyvek, folyóiratok, hírlapok, grafikai művek, kották, térképek. Az egyes fő csoportokon belül a sajtótermés fejlődését évek, kiadók, példányszám, közigazgatási területek, tárgykörök, népgazdasági ágak, szépirodalmi műfajok, írók, nyelvek, folyóiratoknál címek stb. szerint is szemléltetik.

PAPP SÁMUEL

Ruszkaja periodiceszkaja pecsat' (1702—1894). Szpravocsnik. Pod redakcij A. G. DEMENT'JEVA, A. V. ZAPADOVA, M. Sz. CSEREPANOVA. Moszkva 1959, Goszudarsztvennoe Izdatel'sztvo Politiceszkoj Literaturü. 836 l.

Az orosz sajtó történetének kimagasló nevei nagyrésztben ugyanazok, mint amelyeket az orosz irodalom és az orosz tudomány történetének lapjain tisztel és csodál a világ: LOMONOSZOVtól PUSKINig, majd GERCENEN és BELINSZKIN át CSEHOVIG és GORKIJig, mind részt vettek az orosz hírlap- és folyóiratirodalom haladó értékeinek gyarapításában. LENIN pedig egy alkalommal — s ezt ma is büszkén hirdetik a szovjet sajtó munkásai — maga is újságírónak vallotta magát.

A sajtótudomány s annak legfontosabb ága, a sajtótörténet, a Szovjetunióban a Nagy Októberi Forradalom után alakult és fejlődött a társadalmi tudományok egyik legfontosabb ágává, egyetemi fokon tanított diszciplínává. Az első orosz bibliográfia az időszakai sajtóról 1822-ben jelent meg; a sajtóbibliográfia legnagyobb alkotása 1917 előtt Liszkovszkij alapos bibliográfiája: *Az orosz időszakai sajtó 1715—1900*, amely 1915-ben készült el négy évtizedes kutatómunka eredményeképpen. Az orosz sajtó történeti feldolgozását már 1917-ben céljával tűzte ki egy fiatal irodalomtörténet-szekből álló csoport, elsősorban L. K. IL'INSZKIJ és A. G. FOMIN vezetésével. Egy sor részlettanulmány, az orosz sajtó történetének korszakonkénti feldolgozása mellett egyre nagyobb arányban lépett fel az igény a lapoknak részletes, annotált történelmi jegyzéke iránt, amilyenre egyszer már a 19. század végén A. N. NEUSZTROEV tett kísérletet. A kollektív munka egyik eredménye az előttünk fekvő hatalmas kézikönyv. A kézikönyv nem tartalmazza bibliográfiai teljességgel a korszak minden orosz sajtótermékének leírását, hanem csak azokat, amelyek a történeti fejlődés és főleg a társadalmi mozgalmak terén szerepet játszottak. Nem sorolja fel tehát a 17. és 18. század szakfolyóiratait (az orvosi, technikai, mezőgazdasági stb. lapokat), de annál nagyobb alaposítással gyűjti egybe az újságok, folyóiratok, almanachok címeit. Anyagát kronológiai rendezésben adja, és minden korszakban arra a lap-típusra fordít különös figyelmet amely a maga korára jellemző: így az 1820—1830-as években a vezető kiadványtípus az almanach, a század második harmadában az ún. „vastag” folyóirat (az irodalmi-publicisztikai sajtó ma is jellegzetes formája a Szovjetunióban!), a hatvanas évektől kezdve a napilap maga politikai, gazdasági és a kor polgári olvasóját érdeklő más vonatkozásaival.

Az annotációk igen nagy gonddal, jól szervezett munkamegosztással készültek, és mindig az egész anyag, tehát a könyvtárakban fellelhető teljes gyűjtemények és

sorozatok alapján, (csak néhány tételnél jelezték a szerzők *-gal, hogy a leírás nem „de visu” készült). Erre annál is inkább szükség volt, mert a 19. század szerkesztői és kiadói a cári Oroszország rendőri és cenzura viszonyai között sokszor voltak kénytelenek elleplezni lapjuk valódi jellegét. Így a bekészöntők, előszók, szerkesztői programok rendszerint nem adnak egy-egy lapról megbízható felvilágosítást. A folyóiratoknál előfordul, hogy igazi tendenciájuk, haladó politikai meggyőződésük versekben vagy elbeszélésekben húzódik meg. (Hasonló példákat a mi sajtónk történetéből is ismerünk, csak nem tártuk fel még őket eléggé.) A fontosabb sajtótermékek leírása így néha több oldalt vesz igénybe és kiterjeszkedik egész történetükre, fontosabb munkatársaikra, sőt a jelentősebb közlemények felsorolására is. Az egyes leírások végén bibliográfiai utalást találunk a folyóirat esetleges megelőző feldolgozásaira, valamint a folyóirat megjelent mutatóira.

Betűrendes címmutató, az illegális lapok külön mutatója, végül névmutató egészíti ki a szép kiállítású, gazdag tartalmú kötetet. A legfontosabb újságokat, folyóiratokat, almanachokat kicsinyített facsimilékben is bemutatják a szerzők — ezekből szívesen láttunk volna többet is.

A szovjet sajtótörténeti kutatás fejlettségére, de a szoros szaktudomány területén túli körök élénk érdeklődésére is mutat, hogy a könyv 10 000 példányban jelent meg.

DEZSÉNYI BÉLA

Vrchotka, Jaroslav: Vznik bohemikálního programu Knihovny Národního Muzea v Praze. (Sbornik Národního Muzea v Praze. Acta Musei Nationalis Pragae. Series C. III. 2. 1958. 29—44. 1. 2 t.)

A magyar könyvtártörténet kutatói számára rendkívül hasznos a környező népek hasonló történelmi jelenségeinek ismerete. Ebből a szempontból tanulságos analógiákat nyújt VRCHOTKA jelen értekezése, amely a cseh Nemzeti Múzeum Könyvtárának szervezete során fölmerült különböző tervezeteket ismerteti. A könyvtár alapítása 1818-ban hasonló jelentőségű lépés volt a cseh nemzeti újjászületési mozgalom során, mint amit a mi számunkra jelentett másfél évtizeddel korábban a Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának megszületése. Már egy 1818-ban készült tervezet világosan megfogalmazza a bohemikák négyféle típusát (cseh nyelvű, cseh szerzőktől származó, Csehországban készült,

Csehországra vonatkozó művek) és meglepő módon emellett egyenrangú fontossággal hangsúlyozza a könyvtár gyűjtőköre számára az egzakt természettudományok anyagának gyűjtését. A közvetkező jelentősebb tervezet JUNGSMANN *Exempla trahunt*-ja, amely a Nemzeti Múzeumot hatalmas tudományos szervezetté szerezte volna kitépíteni, földadataként kitévve a cseh nyelv megújítását és a cseh tudomány kimélyítését, elterjesztését. A megvalósulás szempontjából a „szlavisztika atyjának”, DOBROVSKYNAK 1823-i tervezete volt a legfontosabb. Ennek alapján vált a Könyvtár legfontosabb föladatává a bohémika-gyűjtemény létrehozása. Ez a gyűjtemény a cseh nemzeti mozgalom irányának megfelelően 1839-ben a szláv irodalom gyűjteményévé bővült.

VRCHOTKA a könyvtári szervezetek — legtöbbször német nyelvű — szövegét is közli és eredményeit négy nyelvű kivonatban ismerteti, így munkája a cseh nyelvet nem értők számára is jól használható.

CSAPODI CSABA

Uhland, Heinrich: Vorgeschichte und erste Entwicklung der Deutschen Bücherei. Leipzig 1957, Deutsche Bücherei. 64 l.

UHLENDAHL, aki a lipcei Nemzeti Könyvtárt 30 éven át vezette, már nem érthette meg művének kiadását. Hagyatékának gondozását a Deutsche Bücherei kollégiuma vállalta, s változtatások nélkül bocsátotta közre a könyvtár első éveinek történetét. A tanulmányhoz Kurt FLEISCHACK, a jelenlegi igazgató írt rövid előszót.

Németországban, a német egységtörévések idején többször jelentkezett a nemzeti könyvtár létrehozásának gondolata. Először 1848-ban, amikor a „Reichsbibliothek” alapját Heinrich Wilhelm HAHN kiadó és könyvkereskedő vetette meg. HAHN saját kiadványait a nemzetgyűlésnek ajánlotta fel, s a legnagyobb kiadók csatlakoztak hozzá, így TEUBNER, HINRICH, BREITKOPF & HÄRTEL, COTTA, VIEWEG, stb.

Sajnos a nemzetgyűlés feloszlása után a könyvtár ide-oda hanyódtott, míg 1855-ben Nürnbergbe, a Germanisches Museum-ba került. 1938-ban a 4600 kötetből álló gyűjteményt a Deutsche Bücherei-nek ajándékozták, fennállásának 25 éves jubileumára, ahol külön tisztelettel, mint „az 1848-as német egységtörévések történelmi emléké” őrzik.

1870/71-ben az egységes német állam megalakulásakor a nemzeti könyvtár gon-

dolata ismét felvetődött. Mégis 43 éven át folyt a vita írásban és szóban; könyvkiadók és könyvkereskedők, könyvtárosok és tudósok, képviselők és politikusok mérték össze erejüket, míg végül megegyezésre jutottak. A vita két fő pont körül kristályosodott ki: új könyvtár alapítsanak-e, vagy egy nagymultú könyvtárt bővítsenek-e ki; ill. mely város vagy könyvtár legyen a kiválasztott.

Erich EHLERMANN drezdai kiadó terelte az elméleti vitát a gyakorlat vágányára. Lipsét ajánlotta az új könyvtár székhelyül. Javasolta, hogy a telket a város adja, az építkezés költségeit a szász állam viselje, a könyvtár működtetését pedig a Börsenverein vállalja. EHLERMANN tervét Karl SIEGISMUND, a Börsenverein elnöke valósította meg. Az építkezés 1913-tól 1916-ig tartott, az építész Oskar PUSCH volt.

A könyvtár feladatköre ekkor már nagy vonalakban kialakult. Praesens jellegű könyvtár, amely 1—1 köteles példányt kap, 1913-tól kezdve gyűjti a Németországban megjelent összes nyomtatványokat, kiadja a német nemzeti bibliográfiát. 1916-ban a Börsenverein megvásárolta és átvette a HINRICHS cégtől a „Halbjahrsverzeichnis der im deutschen Buchhandel erschienenen Bücher, Zeitschriften und Landkarten” kiadását. Ettől kezdve a Deutsche Bücherei segédkönyvekkel jól felszerelt épületben és szakképzett könyvtárosokkal a bibliográfiai munka eredményesebben haladhatott.

A szerző a negyedik, utolsó fejezetben ismerteti a könyvtár raktározási- és katalógusrendszerét, Gustav WAHL és Karl SIEGISMUND, a könyvtáros és a könyvkereskedő közötti véleménykülönbségeket, majd WAHL igazgató és néhány munkatársának távozásával zárja le a Deutsche Bücherei működésének első négyéves időszakát.

L. MESTERHÁZI-NAGY MÁRTA

Taschenbuch für Bibliothekare und Bibliothekshelfer in allgemeinbildenden Bibliotheken. Leipzig 1959, Verlag für Buch- und Bibliothekswesen. 336 l.

Mint bevezetésében mondja, ez a kis könyv sem tankönyv, sem évkönyv nem akart lenni, hanem (és ezzel évkönyv és tankönyv közt mégis bizonyos átmenetet képezve) a közművelődési könyvtárosok gyakorlati, a jelen időpontra szóló útmutatója.

A könyvecske — mert sokoldalú tartalma ellenére kisalakú, könnyen kezelhető,

igazi „zsebkönyv” — enciklopédiaszerűen egymást követő cikkekből van felépítve, csak nem betűrendben, hanem logikus sorrendben. A tagolásban fő fejezeteket nem emel ki (pedig talán nem ártott volna), mégis világosan fő részekre oszlik. Az első az állami és társadalmi élet összefüggéseiben tárgyalja a könyvtárügy egyes kérdéseit: szól az NDK könyvtárügyének szervezetéről, mégpedig az államigazgatás magasabb összefüggésébe állítva. A másodiknak tárgya maga a könyvtáros: helyzetét, feladatait, a képzettsége iránti követelményeket és a képzés módjait a szocialista etika és morál alapkérdéseiről szóló előrebocsátott cikk megállapításából kiindulva világítja meg. A további részek a nyilvános könyvtárak működését, szervezetét, belső munkáját tárgyalják, az olvasószolgálatot állítva a középpontba (Dienst am Leser — Gross geschrieben!). Az olvasókkal való foglalkozás módját, eszközeit tárgyaló cikkek után következik a bibliográfia és a katalogizálás, majd a könyv-apolás és könyvmegőrzés kérdéseit ismertető cikkek sorozata. Külön cikkcsoport szól az olvasómozgalomról és statisztikai értékelésének módszereiről, az olvasópropagandáról, a könyvtárak belső szervezeti és ügyviteli, valamint gazdasági kérdéseiről. Ismerteti végül a könyvtári és dokumentációs szabványokat. Néhány hasznos összeállítás — az NDK kiadói, az irodalmi díjak és jutalmak, a szerzői tiszteletdíjak, a postai szállítási tarifa stb. — egészítik ki ezt az igazán hasznos gyakorlati útmutatót.

A cikkek legnagyobb része bibliográfiai utalásokkal végződik, amelyek megadják a kulcsot, ha a használó valamely kérdéssel részletesebb felvilágosítást óhajt. Különösen figyelemreméltó az a külön 30 oldalas általános könyvtártudományi bibliográfia („*Kleine Fachbibliographie*”), amely a könyvtárügy fő tudnivalóinak, főleg az NDK könyvtárügyének, könyvkiadásának, nyomdai és könyvterjesztő szervezetének és végül a könyvtörténetnek legmodernebb — 1945 óta megjelent — irodalmát tartalmazza.

Két nem nagy, de zavaró szépséghiba: 1. a zsebkönyvecskét másfél ívnyi hirdetés vastagítja, 2. papírja igen gyenge minőségű.

Esetleg valamivel szerényebb, de tartalmában a mi viszonyainkhoz szabva ugyanilyen kimerítő kis kézikönyvet talán a magyar könyvtárosok kezébe is lehetne adni. A feladat szerintünk sürgősebb és amellet egyszerűbb, mint az ismételt tervbevett új magyar Minerva kiadása.

D. B.

Gutenberg-Jahrbuch 1959. Begründet und herausgegeben von Aloys RUPPEL. Verlag der Gutenberg-Gesellschaft in Mainz. 298 l.

Az 1959-i kötet az előző éviéknél is változatosabb tartalmú; 10 ország (köztük 3 népi demokratikus állam) 43 kutatójának 5 nyelven közölt tanulmányait foglalja magában. Az írás- és a papírtörténeti vonatkozású közlemények ezúttal ugyan csupán periférikus jelentőségű kérdéseket tárgyalnak, de már a 15. századi nyomdászattal foglalkozó cikkek több, eddig ismeretlen s a maga nemében igen jelentős táblanyomat és inkunábulum felfedezéséről adnak számot, ill. egy-egy sok kiadást megért mű korai kiadásainak teljes bibliográfiáját tárgyalják fel. A későbbi időkre vonatkozóan különösen figyelemre méltók azok a tanulmányok, amelyek, főleg levéltári kutatások alapján, egyes nyomdászok működésére hoznak újabb adalékokat, vagy egyes városok (Jena, Dillingen, Helmstedt, Nevers, Padua) nyomdászatának, ill. könyvkereskedésének történetére derítenek újabb fényt. Egyedülálló leletről számol be Vlasta FIALOVÁ (Brno): a cseh-morva testvérek híres nyomdájának 1579—1620 közötti székhelyén, a kralicei váromban nemrég végzett ásatások alkalmával 2000-nél több, egész típus-sorozatokká összeállítható egykorú fémbetű, valamint a nyomda felszerelésének sok száz más tárgyi emléke került napvilágra. Érdekes bepillantást szerezhetünk a régi nyomdák belső életébe a PLANTIN-féle nyomdában dolgozó korrektorok számára 1608-ban szerkesztett részletes instrukcióból is.

A könyvek illusztrációival foglalkozó cikkek közül kiemelendő Hans LEITMEIER (Wien) tanulmánya. Bizonyosságal szolgál amellet, hogy a szecessziós stílus (Jugendstil) könyvművészete is — minthogy már megvan az időbeli távlat — kezdi megtalálni kellő történelmi értékelését, kritikai méltatását.

A kötésettörténeti kutatások előrenyomulására jellemző, hogy a *Gutenberg-Jahrbuch* 1959. évfolyamában 10 értekezés szól idevágó kérdésekről. Közülük az értékes kötések könyvtári katalogizálásának fejlődését és módszereit ismertető írás (A. SCHMIDT-KÜNSEMÜLLER, Mainz) érdekelhet bennünket elsősorban, minthogy Magyarország éppen jelenleg történelmi kezdemények könyvkötészeti emlékeinknek szervezett és átfogó nyilvántartására.

Hosszabb szünet után 1957-ben először egy, 1958 és 1959-ben pedig már két magyar eredetű cikkel is találkozunk a kiadványban.

SOLTÉSZ Zoltánné *Seltene Wiegendrucke in der Ungarischen Nationalbibliothek* címmel röviden ismerteti az OSZK őnyomtatványgyűjteményét, és hírt ad a könyvtár egyik legértékesebb új szerzeményéről, GUTENBERG 42-soros bibliájának egy negyedlapnyi töredékéről. A továbbiakban leírja a gyűjtemény néhány ritka, a világon csak 1—2 példányban ismert őnyomtatványát, amelynek OSZK-beli lelőhelyét a *Gesamtkatalog der Wiegendrucke* nem regisztrálja.

FITZ József cikke: *Jacob Lucius der Ältere in Siebenbürgen* LUCIUS Jakab XVI. századi nyomdász-fametszőről, a könyvdíszek klisék útján való terjesztésének legrégibb ismert úttörőjéről szól. Az 1556 és 1597 között kimutathatóan Németországban működött LUCIUS Jakab erdélyi származása sohasem lehetett kétséges, mint-hogy maga is többször „Sövenbörger”-nek, „Transylvanus”-nak nevezte magát. CZAKÓ Elemér *A sokszorosító művészet* c. cikkében (Az iparművészet könyve. Szerk. Ráth György. I. Bp. 1902. 465—495. l.) LUCIUST is megemlíti, mint egyikét a nyilván magyarországi származású külföldi nyomdász-művészeknek, és felveti annak lehetőségét, hogy HELTAI Gáspár wittenbergi tanuló korában esetleg megismerkedhetett LUCIUSSzal. FITZ azonban téved, mikor CZAKÓnak tulajdonítja azt a felismerést, hogy a HELTAI által 1554-ben kiadott *Tinódi-Cronica* címlapkerete LUCIUS munkája, s hogy így ténybeli bizonyítékok is fennállnak HELTAI és LUCIUS kapcsolatára. SOLTÉSZNÉ érdeme ugyanis annak felfedezése, hogy LUCIUS metszetei díszítik HELTAI egy egész sor kiadványát; ugyanis csak ő tárta fel elsőnek a HELTAI-féle és a külföldi kiadványok LUCIUS-illusztrációinak összefüggéseit és párhuzamait. (A XVI. századi kolozsvári könyvdíszek. Művészettört. Értesítő. 1957. 154—160. l.) FITZ cikke annyiban viszi tovább a problémát, amennyiben azt a gondolatot veti fel, hogy talán a HELTAI-HOFFGREFF nyomda korai kiadványaihoz nem Németországból hozatta meg LUCIUS metszeteinek ducait, hanem LUCIUS személyesen dolgozhatta HELTAI nyomdájában külföldre költözése előtt, és Kolozsvárt szerezte volna első kiképzését. E feltevés helytálló voltának sik a valószínűsége, okmányyszerű adatokkal azonban egyelőre még nem bizonyítható. Néhány más feltevéssel is találkozunk ugyan még FITZ cikkében; ezeket azonban, mintegy önmagával vitatkozva, mindjárt meg is cáfolja.

Magyar vonatkozásokkal az *Évkönyv*-nek még néhány más helyén is találkozunk. BORSA Gedeon egyik felfedezését: a feren-

csek 1478-ban Párisban készült egyleveles nyomtatványát idézi pl. DENNIS E. RHODES (London). A belgrádi állami nyomda működését és a németek szerepét a szerb nyomdászat fejlesztésében ismertette, F. LE-SCHINKOHL (Mainz) lapalji jegyzetben megemlékezik a budai egyetemi nyomdáról is, mint amely fontos helyet töltött be a szerb könyvek előállításában; fogalmazása azonban azt a hitet keltheti a tájékozatlan olvasóban, mintha az 1577-ben alapított Egyetemi Nyomda csak 1796-ban (amikor cirill betű-készletét beszerezte) kezdte volna meg működését.

Az *Évkönyv* végén A. RUPPEL beszámolója olvasható a Gutenberg-társaság 1958-1959. évi működéséről. Rámutat arra, hogy 1962-ben nyílik meg Mainzban a nyomdászat világ-múzeuma. Úgy véljük, hamarosan időszerűvé válik, hogy az illetékes körök nálunk is számbavegyék, hazai könyvnyomdászatunk múltjának és jelenének mely emlékeit és dokumentumait mutassuk be majd e nemzetközi összefogással létesülő, nagyszabásúnak ígérkező intézményben.

J. HAJDU HELGA

Bildwörterbuch. Deutsch und ungarisch — Képzőszótár. Német—magyar. (Bearb.: Heinrich WEISSLING.) (Mitarb. Livia HAVAS, Zoltán PAULINYI, Otto RÁCZ.) Leipzig, 1957, Verlag Enzyklopädie. 500 l. 8 t.

A két baráti ország között állandóan gyarapodó élénk politikai gazdasági, kulturális és sportkapcsolatok ösztönözték az Enzyklopädie kiadóvállalatot, hogy képes szótár sorozatában eddigi kiadványait német-magyar képes szótárral egészítse ki. Jellemző és összeállításánál fogva egyaránt használható német-magyar vagy magyar-német szótárként. Elsősorban olyanok számára készült, akik már elég jól bírják valamelyik nyelvet, de természetesen kezdők is használhatják. Anyagát tárgykör szerinti csoportosítja, (15 főcsoportba osztva), a tartalomjegyzék felsorolja a főcsoportokat és azon belül az egyes táblák anyagát. A 9. főcsoportban például: kulturális élet, szórakozás, pihenés alatt többek között a következő fogalmakat illusztrálja — illetve a következő táblákat találjuk: 89 írás, 90 könyv, újság, 91 népkönyvtár — múzeum, 92 klubház. A szótár egyik oldalán vonalas rajzot találunk, itt a fogalmak számokkal vannak megjelölve, a másik oldalon két oszlopban sorakoznak a német és magyar szavak. Mellettük a fogalmakat jelölő számok.

A 189 tábla között 8 színeset is találunk, ezek növényeket és madarakat ábrázolnak. A könyv végén külön magyar és külön német nyelven betűrendes szöveget találunk, ahol a szavak mellett a tábla, illetve a táblán levő ábra számát közlik.

A fogalmaknak tárgykörszerinti csoportosítása és egyben ábrázolása nagyon hasznos, különösen olyanok számára — itt elsősorban a könyvtárosokra gondolunk —, akik nem szakemberek a természettudományok, vagy technika egyes ágaiban, munkájuk során mégis gyakran belebotlanak szakkifejezésekbe. Ismerjük például az ipari gyártási folyamatok szakszavait, de nem tudjuk, hogy ezek hogyan kapcsolódnak egymásba. A szótár természetesen nem pótolja a kézikönyvet, de nagyon tömören mégis képet ad olyan, a szakmánkba nem tartozó dolgokról, melyekkel munkánk folyamán gyakran találkozunk. Az ábrák, szavak kiválasztása, megfelel a mai idők követelményeinek. Különös gonddal készülték a technikai és természettudományi fogalmak ábrái és szöszedetei.

KISZELY OLIVÉR

Areset. Ed. N. BEN-MENACHEM-J. Raphael. Jerusalem 1958. 512 l.

Az *Areset* tág idő és tárgybéli határokon belül kiváló tudósok munkáit foglalja magába. Így N. ALONY a tivoli héber kéziratok jegyzékét hozza a XV. századtól fogva. A. M. HABERMANN *A velencei Jákob Frencioni fiai nyomdaja* című tanulmánya a nyomda történetét és termékeinek bibliográfiáját dolgozza fel. A. B. POZNER, aki a krotosini Monasch nyomdat választja munkája tárgyául, a nyomda történetét részletes aprólékosággal tárgyalja, de a kiadványok bibliográfiáját nem közli. Csupán tárgykör szerint csoportosítja azokat. Ide kell sorolni A. YAARI dolgozatát is az izmiri nyomdáról, amelynek működése felül a több mint 250 évet. Nehéz feladatának dicséretesen tesz eleget és áttekinthető képet ad az olvasónak a nyomda történetéről és nyomtatványairól.

Két olyan magyar vonatkozású tanulmánnyal is találkozunk az *Areset* fogatásakor, amelynek tárgyköre részben vagy egészben ismeretlen a hazai kutatók előtt.

N. KATZBURG *Héber folyóiratok Magyarországon* című cikke kilenc hazai héber nyelvű folyóiratot ismertet tudományos alaposággal. Ezek közül időrendben az első a *Hájevudi* (1875—1878) című hetilap. Az utolsó az *Ohel Sém*, amely a felszabadulás előtti utolsó héber nyelvű folyóiratfűzet

volt Magyarországon. A szerző lábjegyzetekben utalásokat és minden vonatkozásban kimerítő bibliográfiát ad. Meg kell azonban jegyezni, hogy listája nem teljes, hiányzik a *Hájevudi* című lap, amely 1910-ben jelent meg és csak nevében egyezik a fent említett folyóirattal. (L. A. SCHEIBER, *Kirját Széfer XXXV. évf. 1960.*)

J. J. COHEN *Helven év vallási folyóiratai Erdélyben* című munkája méltán sorakozik a kötet többi tanulmánya mellé. 32 lapot ismertet és nem elégszik meg csupán az adatok felsorolásával, hanem az illető lapok szerkesztőinek életrajzára és felfogására is kitér. Dicséretére mondható, hogy feladatának ezen a nehéz területen is biztonsággal tesz eleget.

A kötet jelentősebb magyar vonatkozásai közé tartozik még N. BEN-MENACHEM rövid cikke, melyben a múlt század egyik kiváló tudósának, Mozes ROSENBAUMnak önéletrajzát ismerteti.

Hazai tudósaink képviselőjében SCHEIBER Sándor írt cikket egy Magyarországon található héber kézitról, és ezzel kapcsolatban összeállítja a kézirat másolójának és illusztrátorának, Sámuel DREZNITZ-nek irodalmi munkásságát.

DÁN RÓBERT

Repertóriumok a nemzetközi szervezetekről.¹ Az 1910-ben alapított, bruxelleszékbeli Nemzetközi Társaságok Szövetsége kiadványsorozata keretében két különösen érdekes kötet látott napvilágot a utóbbi két esztendőben. Az egyik egy kronológia a nemzetközi szervezetekről 1815-től 1957-ig, míg a másik a nemzetközi szervezetek időszakos kiadványairól ad áttekinthetést. Mindkét kiadvány adatközlő, tájékoztató jellegű.

Az első kiadvány a teljesség igényével szoros időrendben sorolja fel az államközi és a nem államközi jellegű nemzetközi egyesületeket, társaságokat, uniókat a bécsi kongresszus óta. A felvétel egyetlen kritériuma a nemzetközi jelleg, figyelmen kívül hagyva az egyesületek tartalmát, célkitűzéseit, működésének hatókörét. A repertórium valamennyi tételnél megadja a nemzetközi szervezet alapítási évét, székhelyét, pontos elnevezését. A felsorolt 1978 nemzetközi szervezet között jelentéktelen, vagy éppenséggel csodabogár is akad szép-

¹ Les 1978 organisations internationales fondées depuis le congrès de Vienne. Liste chronologique. Bruxelles. 1957, Union des Associations Internationales. 204 l. Répertoire des périodiques publiées par les organisations internationales. 2. éd. Bruxelles 1959, Union des Associations Internationales. 241 l.

számmal (pl. az 1954-ben New York-ban alapított „Világpolgár Párt”). A repertóriumban helyet kap valamennyi művelődési ág, tudományterület, szakma, vallás nemzetközi szervezete, továbbá az egészvilágot vagy a föld tekintélyes részét átfogó nemzetközi politikai és gazdasági szervezet.

A kötet bevezetője tömör áttekintést ad a nemzetközi szervezetek kialakulásáról és erre vonatkozóan igen érdekes statisztikai táblázatokat és elemzéseket közöl. Az egyik ilyen táblázatból kitűnik, hogy öt-éves szakaszokat számítva, a legtöbb nemzetközi szervezet az 1950—1954-es időszakban alakult (319 nem kormányközi és 33 államközi).

A másik kiadvány 1340 folyóiratot ír le, amelyből 292 államközi, 1048 pedig nem kormányközi szervezeté. E repertórium rendszerezése szakrendi (decimális osztályozás szerint). Az egyes tételek adatai: a szervezet elnevezése, a kiadvány címe, a kiadás helye, indulási év, kiadás nyelve, időszakossága, a kiadvány tömör, szöveges leírása. A kötetet betűrendes folyóirat cím- és folyóiratmutató egészíti ki.

A nemzetközi szervezetek változatoságának megfelelően, az általuk kiadott folyóiratok is felölelik valamennyi ismeretágot, az emberi tevékenység szinte valamennyi területét. Az olyan szűkprofilú, csak kevés számú szakembert érdeklő kiadványtól kezdve, mint pl. a ceceléggyel és az álomkórral foglalkozó afrikai intézet szemléje — egészen a társadalomtudományok összességével foglalkozó olyan folyóiratokig, mint az *International Social Science Journal* (UNESCO), a különböző tudományok és művészeti területek szakemberei, könyvtárosok, a legkülönbözőbb szakterületek dolgozói egyaránt megtalálhatják az őket érdeklő nemzetközi folyóiratokat.

Mindkét repertórium számos adalékkal gazdagítja ismereteinket a nemzetközi szervezetekről, és hasznos eszköze a referencia-munkának.

RÓZSA GYÖRGY

Haza: könyvtudományi irodalom 1960 első negyedében.

(BERKOVITS Ilona): *Egy Korvina-miniatura*. Bp. 1959, Akad. Kiadó. 249—260. l. (Klly. a Művészettörténeti Értesítőből.)
[Budapest.] *Pedagógiai Tudományok Intézet. A — 1959. évi munkájának bibliográfiai adatai*. Bp. 1959, Tankönyvkiadó. 12 l. (Klly. a Pedagógiai Szemléből.)

Budapest munkásmozgalma 1919—1945. Bibliográfia. [Szerk. ZOLTÁN József.] Bp. 1959, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. 3. kötet.

FEKETE NAGY Antal: *Az Orczy család levéltára. Repertórium*. Bp. 1959, Kossuth Kiadó, soksz. 114 l. (Levéltári leltárak 9.)
Felszabadulásunk 15 éves évfordulója a könyvtárakban. [Kiad. az] Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztály [a] Bp. 1960. 31 l. (Módszertani útmutató 35.)

FERENCZYNÉ WENDELIN Lidia: *Kínai-magyar bibliográfia*. Összeáll.—Bp. 1959, Országos Széchényi Könyvtár. 334 l. (Új bibliográfiai füzetek 4.)

HESSEL, Alfréd: *A könyvtárak története.* (A history of libraries. Ford. BÁRÁN Dezsőné.) [Kiad. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ [ja]. Bp. 1959. 216 l. (Külföldi könyvtári szakirodalom 1.)

KALAJDZSEVA, K[osztadinka]: *A bolgár közművelődési könyvtárak jelenlegi helyzete és a távlati fejlesztés kérdései.* (Függelék: MIHAJLOV-DOBREV, Georgi: A bolgár könyvtárfejlesztés távlati tervezésének kérdései az 1957—1965. évekig terjedő időszakban. A bolgár Minisztertanács 1957. július 17-én kelt 167. sz. határozata a bolgár könyvtárügyről. Bp. 1959, Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ [ja]. 76 l.

A keszthelyi Helikon-könyvtár balatoni gyűjteménye. (Összeáll.: BERLÁSZ Jenő és VARGA Béláné.) Bp. 1959, Országos Széchényi Könyvtár. 49 l. (Az Országos Széchényi Könyvtár kiadványai 43.)

KÓHALMI Béla: *A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye*. Bp. 1959, Gondolat. 258 l., 13 t.

Könyvtári címléírás szabályok. Kidolg. a Magyar Szabványügyi Hivatal. [Bp.] 1960. 17 l. (MNOSZ. Kiegészítés tervezet. MSZ 3424—59.)

Külföldi tanulmányutak 1958. Szerk. GERŐ Gyula. Sajtó alá rend. az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ [ja]. Bp. 1959. 198 l. (Könyvtárosok tapasztalateseréje 2.)

A magyar irodalom bibliográfiája 1955. Összeáll. Kozocsa Sándor. (A gyűjtésben közreműködött ifj. Kozocsa Sándor, Kozocsa István.) Bp. 1959, Gondolat. 333 l.

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai. [Szerk.] a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Párttörténeti Intézete. Bp. Kossuth Kiadó. 6. kdt. GÁBOR Sándorné — HAJDU Tibor — SZABÓ

- Gizella): A Magyar Tanácsköztársaság. Sajtó alá rend. MÁRTON Vera.) 1. t. 1919. március 21 — 1919. június 11. 1959. IX., 745 l. 2. r. 1919. június 11 — 1919. augusztus 1. (Függelék: MILEI György: Az OK(b)P Magyar Csoportja és a Magyar Internacionalisták tevékenysége Szovjet-Oroszországban 1919. március 21 — 1919. augusztus eleje.) A bibliográfiát összeáll.: PRÁGER Miklós. 1960. 786 l.
- A magyar munkásmozgalmi sajtó bibliográfiája 1848—1948.* Kiadja a M[agyar] Sz[ocialista] M[unkáspárt] K[özponti] B[izottsága] Párttörténeli Intézete. Bp. 4. pót kötet az 1—3. kötethez. Bp. 1959. Házi soksz. 169 l.
- A Magyar Tanácsköztársaság dokumentumai Szegeden.* Bibliográfia. (Összeáll. a Szegedi Egyetemi Könyvtár és a Szegedi Városi Somogyi Könyvtár munkaközössége: LISZTES Lászlóné, REGULI Ernőné stb.) Szeged 1959, Szegedi Egyetemi Könyvtár. 159 l.
- Magyar történelmi bibliográfia 1825—1867.* 4. Nemmagyar népek (nemzetiségek). Szerk. KEMÉNY G. Gábor, KATUS László. Bp. 1959, Akad. Kiadó. 675 l.
- Példák könyve. 151.* Hasonmás és kritikai szövegkiadás. Jegyz. [ell., bev. és sajtó alá rend.] BOGNÁR András, LÉVÁRDY Ferenc. Bp. 1960, Akad. Kiadó. 305 l., 1 t. (Codices Hungarici 4.) A bp.-i Tudományegyetem Könyvtára Cod. Hung. 3. jelzésű kódexe.
- PETRÁK Katalin — MILEI György: *A Magyar Tanácsköztársaság szociálpolitikája.* Válogatott rendeletek, dokumentumok, cikkek. Sajtó alá rend. [gyűjt. és bev.]. (A bibliográfiát összeáll. FORGÁCS Sándorné, B. JÁVORKA Éva.) Bp. 1959, Gondolat. XLV., 376 l., 10 t. (Nemzeti Könyvtár. Történelem.)
- SÁRKÖZI Zoltánné: *A „Magyar Közgazdasági Könyvtár és Archivum”.* (Adalék a Magyar Tanácsköztársaság művelődéspolitikájához.) Bp. 1959, Akad. Kiadó. 361—367. l. (Klly. a Levéltári Közleményekből.)
- SZAKÁCS Sándor: *Az állami közművelődési könyvtárak tíz éve Komárom megyében.* 1949—1959. Tatabánya 1959, József Attila Megyei Könyvtár. 60 l. (Komárom megyei Könyvtári Híradó Módszertani Füzetek 5.)
- UHLMANN Aladár: *Könyvtartudomány és tudományelmélet.* Miskolc, 1960. Nehézipari Műszaki Egyet. soksz. 16 l. Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának Könyvtárosi Tanfolyama.)
- Útmutató a KISZ József Attila olvasószolgálatához.* [Kiad. az] Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztály[a]. Bp. 1959. 12 l. (Módszertani útmutató 33.)
- Útmutató a művelődési autók működéséhez.* [Kiad. az] Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztály[a]. Bp. 1959. 17 l. (Módszertani útmutató 34.)
- VEREDY Gyula: *A könyvtári osztályozás újabb kérdései tekintettel a tizedes rendszer fejlődésére.* Bp. 1959, Felsőokt. Jegyzet-ell. soksz. 60 l. (Az Országos Könyvtárügyi Tanács kiadványai 8.)

Összeáll.: H. Izsó Livia

TARTALOM

<i>Kóhalmi Béla</i> : A Könyvtártudományi Bizottság hat éve.....	225
<i>Kovács Máté</i> : A magyar könyv- és könyvtárkultúra a szocializmus kezdeti szakaszában (1. közlemény)	229
<i>Domanovszky Ákos</i> : A nemzetközi katalogizálási konferencia előmunkálataihoz — Bemerkungen zu den Vorbereitungen der Internationalen Katalogisierungs- konferenz.....	255
<i>Horváth Viktor—Wia Györgyné</i> : A tároló könyvtár elvi és gyakorlati kérdései a külföldi szakirodalomban és megvalósításának lehetőségei Magyarországon — The storage library: its theory and practice and some considerations for its realization in Hungary	267

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

<i>Mátrai László</i> : Jeszenszky János Sigonius-kiadásáról (RMK III. 878.).....	292
<i>Csapodi Csaba</i> : Naldus Naldius hitelességének kérdése.....	293
<i>Mónus Imre</i> : A győri nyomdászok könyvtárának története.....	303
<i>Tólas Géza</i> : Illegális magyar sajtó a francia ellenállási mozgalomban.....	313

FIGYELŐ

<i>Forgács Sándorné</i> : A Párttörténeti Intézet dokumentációs munkájáról	324
<i>Wallehsausen Gyula</i> : A mezőgazdasági könyvtárügy történetéhez.....	326
<i>Beck Oszkár—Gombocz István</i> : A nemzetközi kiadványcsere új hazai szabályozása	332
<i>Kecskeméti István</i> : A Zenei Könyvtárak Nemzetközi Egyesületének Cambridge-i kongresszusa	334
Hírek.....	336—342

SZEMLE

Lenin Műveinek Magyar Bibliográfiája (Ism. <i>Kenyeres Ágnes</i>)	343
Kóhalmi Béla: A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye (Ism. <i>Kiss István</i>)	343
Zoltán József: Budapest munkásmozgalma 1919—1945. (Ism. <i>Kóhalmi Béla</i>)....	345
A Magyar Tanácsköztársaság Dokumentumai Szegeden (Ism. <i>Schneller Károly</i>)	347
Magyar sportbibliográfiai törekvések (<i>Kozocsa István</i>)	347
Kozocsa Sándor: A magyar irodalom bibliográfiája (Ism. <i>Szalatnai Rezső</i>).....	349
Péczely Piroska: A keszthelyi Festetics kastély és belső berendezése (Ism. <i>Lakatos Éva</i>)	350
Szovjet bibliográfiák a munkatermelékenység és az önköltség alakulásáról. (Ism. <i>Dobos Rózsa</i>).....	350
Pecsát' SzSzSzR za szorok let 1917—1957. (Ism. <i>Papp Sámuel</i>).....	351
Ruszszkaja periodiceszkaja pecsat' 1702—1894. (Ism. <i>Dezsényi Béla</i>)	355
J. Vrchotka: Vznik bohemikálního programu Knihovny Národního Musea v Praze. (Ism. <i>Csapodi Csaba</i>).....	354
H. Uhlendahl: Vorgeschichte und erste Entwicklung der Deutschen Bücherei. (Ism. <i>L. Mesterházi-Nagy Márta</i>).....	355
Taschenbuch für Bibliothekare und Bibliothekshelfer in allgemeinbildenden Biblio- theken. (Ism. <i>D. B.</i>)	355
Gutenberg-Jahrbuch. (Ism. <i>J. Hajdu Helga</i>).....	356
Bildwörterbuch deutsch und ungarisch. (Ism. <i>Kiszely Olivér</i>)	357
Areset. (Ism. <i>Dán Róbert</i>)	358
Repertóriumok a nemzetközi szervezetekről. (<i>Rózsa György</i>).....	358
Hazai könyvtártudományi irodalom. (Összeáll. <i>H. Izsó Livia</i>).....	359

Ára: 20,— Ft

Előfizetés egy évre 60,— Ft

TABLE DES MATIÈRES

<i>B. Kőhalmi</i> : Les six années de la Commission Bibliothéconomique de l'Académie Hongroise des Sciences.....	225
<i>M. Kovács</i> : Le livre hongrois et les bibliothèques hongroises pendant la période initiale du socialisme 1945—1960. (Introduction. Les fondements et les contextes sociologiques. Le nouveau livre hongrois.).....	229
<i>A. Domanovszky</i> : Remarques sur la réunion préparatoire de la Conférence internationale sur le catalogage (Avec résumé en allemand)	255
<i>V. Horváth—Gy. Wix</i> : L'emmagasinage central (storage library) et les possibilités éventuelles de sa réalisation en Hongrie (Avec résumé en anglais)	267

CONTRIBUTIONS HISTORIQUES

<i>L. Mátrai</i> : L'édition Sigonius (RMK III. 878) de J. Jeszenszky.....	292
<i>Cs. Csapodi</i> : La question de l'authenticité de Naldus Naldius	293
<i>I. Mónus</i> : L'histoire de la bibliothèque des imprimeurs à Győr.....	303
<i>G. Tólas</i> : La presse hongroise clandestine en France pendant la Résistance....	313

CHRONIQUE BIBLIOTHÉCONOMIQUE

<i>S. Forgács</i> : L'activité de documentation de l'Institut d'Histoire du Parti	324
<i>Gy. Walleshausen</i> : Contribution à l'histoire des bibliothèques agricoles.....	326
<i>O. Beck—I. Gombocz</i> : Un nouveau règlement hongrois de l'échange international des publications	332
<i>I. Kecskeméti</i> : Le congrès de Cambridge de l'Association Internationale des Bibliothèques Musicales	334
Nouvelles	336—342

COMPTE-RENDUS CRITIQUES

Lenin Műveinek Magyar Bibliográfiája (<i>A. Kenyeres</i>).....	343
<i>B. Kőhalmi</i> : A Magyar Tanácsköztársaság könyvtárügye (<i>I. Kiss</i>)	343
<i>J. Zoltán</i> : Budapest munkásmozgalmá 1919—1945 (<i>B. Kőhalmi</i>)	345
Les documents de Szeged de la République des Conseils (<i>K. Schneller</i>)	347
La bibliographie hongroise des sports (<i>I. Kozocsa</i>)	347
<i>S. Kozocsa</i> : A magyar irodalom bibliográfiája (<i>R. Szalatnai</i>)	349
<i>P. Péczely</i> : A keszthelyi Festetics kastély és belső berendezése (<i>É. Lakatos</i>)..	350
Bibliographies soviétiques sur la productivité du travail et sur les frais de production (<i>R. Dobos</i>)	350
Pečat' SSSR za sorok let 1917—1957. (<i>S. Papp</i>)	351
Russkaja periodičeskaja pečat' 1702—1894. (<i>B. Dezsényi</i>)	353
<i>J. Vrchotka</i> : Vznik bohemikálního programu Knihovny Národního Musea v Praze (<i>Cs. Csapodi</i>)	354
<i>H. Uhlendahl</i> : Vorgeschichte und erste Entwicklung der Deutschen Bücherei (<i>M. Mesterházi—Nagy</i>)	355
Taschenbuch für Bibliothekare und Bibliothekshelfer in allgemeinbildenden Bibliotheken (<i>B. D.</i>)	355
Gutenberg-Jahrbuch (<i>H. J. Hajdu</i>)	356
Bildwörterbuch deutsch und ungarisch (<i>O. Kiszely</i>)	357
Areset (<i>R. Dán</i>)	358
Répertoires sur les organisations internationales (<i>Gy. Rózsa</i>)	358
Vient de paraître (<i>L. H. Izsó</i>)	359